

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»**

**Кафедра організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури**

Бакаянова Н.М.

АДВОКАТСЬКА ЕТИКА

***Методичні вказівки
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за
спеціальністю D8 «Право»/ 081 «Право»***

**Одеса
2025**

УДК 347.965.0

**Рекомендовано Навчально-методичною радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 7 від 24 червня 2025 року)**

Укладач:

Бакаянова Н.М. – д.ю.н., професор, завідувач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», заслужений юрист України. ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7669-0576>

Рецензенти:

Дудченко В.В. – д.ю.н., професор, професор кафедри загальної теорії права та держави Національного університету «Одеська юридична академія», вчений секретар Національного університету «Одеська юридична академія», заслужений юрист України.

Хотинська-Нор О.З. – д.ю.н., професор, завідувач кафедри юстиції Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, заслужений юрист України.

Бакаянова Н.М. Адвокатська етика. Методичні вказівки для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю D8 «Право» / 081 «Право». Одеса, 2025. 61 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/30462>

Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Адвокатська етика» розроблено для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти на факультеті адвокатури та антикорупційної діяльності за спеціальністю D8/081 «Право» Національного університету «Одеська юридична академія» з метою засвоєння ними знань про правила адвокатської етики в Україні.

Методичні вказівки містять перелік тем, які розглядаються під час навчання, питання лекційних та практичних занять, кейси, які студенти вирішують в процесі навчання, завдання для самостійної роботи, рекомендовану наукову літературу та релевантне законодавство, тестові завдання для поточного контролю знань.

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Тема 1. Поняття та джерела адвокатської етики. Історія впровадження та загальна характеристика Правил адвокатської етики.....	7
Тема 2. Принципи адвокатської етики	13
Тема 3. Відносини адвоката з клієнтами.....	24
Тема 4. Відносини адвоката з судом та іншими учасниками судового провадження.....	29
Тема 5. Відносини між адвокатами.....	34
Тема 6. Дотримання норм адвокатської етики у різних сферах діяльності адвоката.....	39
Тема 7. Відповідальність адвоката за порушення норм адвокатської етики	45
Тестові завдання для поточного контролю знань.....	51
Перелік питань для підсумкового контролю знань і вмінь здобувачів.....	57
Ресурси відкритого доступу, необхідні для вивчення дисципліни.....	61

ВСТУП

Адвокатура України як правове явище характеризується своєю специфікою розвитку, зумовленою історичними, політичними, економічними, соціокультурними чинниками. Реформи у правозахисній сфері, які запроваджувались, починаючи з перших років незалежності України, призвели до посилення етичних вимог до адвокатів, підвищення ролі адвокатської етики в адвокатській діяльності, імплементації у законодавство міжнародних стандартів, які відображують етичні принципи професії адвоката.

«Адвокатська етика» – навчальна дисципліна для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти на факультеті адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія» (спеціальність «Право»).

Навчальна дисципліна «Адвокатська етика» вивчає поняття та джерела адвокатської етики, передумови виникнення та подальший розвиток професійної етики адвокатів, загальну характеристику, структуру та зміст Правил адвокатської етики, історію їх прийняття, принципи адвокатської етики, особливості етичних вимог до адвокатів у відносинах з клієнтами, судом та іншими учасниками судового провадження, колегами-адвокатами, помічниками та стажистами, особами, які перебувають у трудових відносинах з адвокатами, правила поведінки адвокатів у соціальних мережах, при здійсненні ними громадської, публіцистичної, наукової діяльності, порядок притягнення адвокатів до дисциплінарної відповідальності за порушення правил адвокатської етики.

Метою навчальної дисципліни «Адвокатська етика» є набуття системних знань щодо правового регулювання етичних вимог до адвоката, змісту Правил адвокатської етики та інших джерел адвокатської етики, практики їх застосування адвокатами та дисциплінарної відповідальності за порушення правил адвокатської етики.

Навчальна дисципліна «Адвокатська етика» спрямована на вирішення студентами наступних завдань:

визначити поняття та джерела адвокатської етики;

з'ясувати історію виникнення та розвитку етичних правил адвокатської професії;

окреслити основні етапи удосконалення Правил адвокатської етики як нормативного документа, що встановлює етичні приписи для адвокатів України і іноземних адвокатів, які здійснюють адвокатську діяльність в Україні;

визначити систему принципів адвокатської етики, їх зміст та значення;

знати зміст та обсяг повноважень адвокатських бюро, адвокатських об'єднань, а також органів адвокатського самоврядування у сфері забезпечення дотримання адвокатами правил адвокатської етики;

розумітися в особливостях етики відносин адвоката з клієнтами, судом та іншими учасниками судового провадження, колегами-адвокатами, помічниками та стажистами, особами, які перебувають у трудових відносинах з адвокатами, іншими органами та особами;

визначити правила поведінки адвоката у соціальних мережах (Facebook, LinkedIn, Pinterest, Google Plus+, Tumblr, Instagram, Flickr, MySpace та інших), інтернет-форумах та при застосуванні ним інших форм спілкування в мережі Інтернет;

встановити вимоги щодо дотримання правил адвокатської етики у публіцистичній, науковій, громадській діяльності адвоката;

з'ясувати підстави, строк, порядок та види відповідальності адвоката за порушення правил адвокатської етики.

У процесі викладання навчальної дисципліни «Адвокатська етика» застосовуються різноманітні методи навчання, що поєднують теоретичну та практичну складові. Основними формами є лекції, на яких здобувачі отримують базові знання про етичні стандарти адвокатської діяльності, а також практичні заняття, що передбачають моделювання професійних ситуацій, зокрема: складання дисциплінарної скарги, проведення судових дебатів, моделювання першої зустрічі адвоката з клієнтом, моделювання дисциплінарного провадження тощо. Важливу роль відіграють дискусії, які формують у здобувачів уміння аргументувати, переконувати та критично оцінювати поведінку адвокатів стосовно дотримання вимог професійної етики. Самостійна робота здобувачів полягає у підготовці доповідей, розв'язанні задач (кейсів), опрацюванні рекомендованої літератури, норм законодавства та судової практики. Завдяки такому поєднанню методів викладання та навчання здобувачі отримують не лише знання про етичні стандарти у діяльності адвоката, а й досвід їх практичного застосування, що є важливим для формування високих стандартів поведінки майбутніх адвокатів.

Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Адвокатська етика» містять рекомендації з засвоєння навчального матеріалу, питання лекцій і практичних занять, теми доповідей, завдання для самостійної роботи, практичні задачі, список рекомендованих джерел літератури.

Навчальна дисципліна «Адвокатська етика» забезпечує отримання студентами необхідних знань для подальшого вивчення інших правових дисциплін, вирішення конкретних правозастосовних ситуацій, підготовки студентів до майбутньої правничої діяльності.

Тема 1.

Поняття та джерела адвокатської етики.

Історія впровадження та загальна характеристика

Правил адвокатської етики

У межах теми доцільно звернути увагу на зміст та співвідношення понять «етика»-«професійна етика»-«адвокатська етика». Слід визначити поняття адвокатської етики, її характерні риси, визначити цінності адвокатської професії. Варто осмислити співвідношення між загальною етикою та професійною етикою адвоката, виявити особливості правил поведінки адвоката, виходячи з завдань та функцій адвокатури, значення адвокатської діяльності.

Звернення до питань про виникнення та розвиток адвокатської етики передбачає аналіз передумов формування самостійного виду юридичної етики, специфіки етичних вимог до адвокатів у різні історичні часи: від Закону Цінція і Кодексу Юстиніана до сучасних кодексів адвокатської етики. Варто приділити увагу й вивченню пам'яток права на українських землях, які є свідченням нормативного закріплення етики адвоката на різних етапах історії, дослідити розвиток законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність у незалежній Україні з точки зору визначення етичних правил для адвокатів.

Розробка та затвердження Правил адвокатської етики в Україні, їх положення відображують зусилля адвокатської спільноти зі збереження найкращих традицій професії, імплементації передового досвіду зарубіжних країн та міжнародних стандартів в цій сфері. Слід вміти визначати особливості кожної редакції Правил адвокатської етики, пояснювати причини їх удосконалення.

При визначенні джерел адвокатської етики варто поглибитись до змісту як традицій адвокатури, актів міжнародного і національного законодавства, так і корпоративних актів - етичних кодексів, правил, які відображують особливості підходів до етики адвоката в різних країнах.

Загальна характеристика Правил адвокатської етики, які є чинними в Україні, передбачає визначення характерних рис зазначеного нормативного документу, мети та порядку його прийняття, особливостей структури.

Варто вміти розмежовувати роз'яснення Правил адвокатської етики від їхнього тлумачення, визначати роль органів адвокатського самоврядування у цих процедурах.

Лекційні питання

1. Предмет, методологія, система навчальної дисципліни «Адвокатська етика»
2. Поняття адвокатської етики, її завдання та роль у суспільному житті.
3. Джерела адвокатської етики.
4. Виникнення адвокатської етики та історичний шлях її розвитку.
5. Історія розробки та прийняття Правил адвокатської етики.
6. Правила адвокатської етики: значення, загальна характеристика, структура.
7. Роль органів адвокатського самоврядування в роз'ясненні та тлумаченні Правил адвокатської етики.

Питання до практичного заняття

1. Поняття адвокатської етики, її завдання та роль у суспільному житті.
2. Виникнення адвокатської етики та історичний шлях її розвитку.
3. Історія розробки та прийняття Правил адвокатської етики в Україні.
4. Правила адвокатської етики: значення, загальна характеристика, структура.
5. Роль органів адвокатського самоврядування в роз'ясненні та тлумаченні Правил адвокатської етики.
6. Джерела адвокатської етики.

Завдання для наукових доповідей за темою заняття

1. Адвокатська етика у наукових працях Є.В. Васьковського.
2. Імплементация міжнародних етичних стандартів адвокатської діяльності до законодавства України.
3. Роль Співки адвокатів України у розвитку етичних правил адвокатської професії в Україні.

Кейси

1.

У 1952 році президія Одеської обласної колегії адвокатів, яка, відповідно до законодавства того часу, виконувала функції дисциплінарного органу, розглянула дисциплінарну справу адвоката С. М. Тененбаума. Суть справи полягала у тому, що під час дебатів сторін в Одеському обласному суді адвокат С. М. Тененбаум привів

літературне порівняння процесуального положення свого підзахисного з Жаном Вальжаном - героєм роману Віктора Гюго «Знедолені». Таке порівняння викликало обурення і невдоволення суду: висловлювання адвоката було розцінено судом, як неприпустиме, з точки зору романтизації підсудного, та як політично шкідливе.

При розгляді дисциплінарної справи президією Одеської обласної колегії адвокатів адвокат визнав своє висловлювання помилковим, проте все одно був виключений з адвокатури, а скарги, подані ним в міністерство юстиції УРСР і міністерство юстиції СРСР, були залишені без задоволення.

Надайте оцінку обставинам дисциплінарної справи. Чи впливає історичний час на етичні правила? Які наслідки можна очікувати у суспільному житті, коли ідейно-політична складова заміщує адвокатську етику?

2.

Ознайомтесь зі справою про обвинувачення Франсуа Бенджаміна Курвуазьє у вбивстві лорда Уільяма Рассела, яка розглядалась в Лондоні в 1840 році. Надайте оцінку діяльності адвоката Чарльза Філіпса (1787–1859) з точки зору вимог адвокатської етики.

Нормативно-правові акти та судова практика

1. Конституція України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 р. №5076-VI. *Голос України*. 2012. 14.08.2012. №148-149.
3. Статут Національної асоціації адвокатів України: затверджений рішенням Установчого з'їзду адвокатів України від 17.11.2012 р. URL: http://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/inshi-dokumenty/statut_naau.pdf
4. Правила адвокатської етики: затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09.06.2017 р. *Національна асоціація адвокатів України*. URL: http://unba.org.ua/assets/uploads/8354a317c5dd15913f18_file.pdf.
5. Правила адвокатської етики, затверджені Установчим з'їздом адвокатів України 17.11.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0003418-12#Text>.
6. Правила адвокатської етики. *Юридичний вісник України*. 1999. №46. С. 18-25.
7. Багатостороння угода країн-учасниць ООН «Основні положення про роль адвокатів». *Юридичний вісник України*. 2002. №40.

8. Багатостороння угода країни-учасниць Європейського Співтовариства «Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського співтовариства». *Юридичний вісник України*. 2002. №40.
9. Касадо Кока проти Іспанії: постанова ЄСПЛ від 24.02.1994 р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/SO6473>
10. Шепфер проти Швейцарії: постанова ЄСПЛ від 20.05.1998 р. URL: <https://apno.ru/component/wmartalpha/docs/echr1998?Itemid=>
11. Майзит против Росції: постанова ЄСПЛ від 20.01.2005 р. URL: <http://hrlibrary.umn.edu/russian/euro/Rmayzitcase.html>
12. Джон Мюррей проти Об'єднаного Королівства: постанова ЄСПЛ від 28.10.1994 р. URL: <https://europeancourt.ru/resheniya-evropejskogo-suda-na-russkom-yazyke/myurrej-protiv-soedinennogo-korolevstva-postanovlenie-evropejskogo-suda/>
13. Latimer v. United Kingdom: рішення ЄСПЛ від 31.05.2005 р. URL: https://www.stradalex.com/en/sl_src_publ_jur_int/document/echr_12141-04
14. Грациани-Вейсс проти Австрії: постанова ЄСПЛ від 18.10.2011 р. URL: <https://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=ARB&n=270146#dispwBTfHikkYsM4>

Рекомендована література

1. Адвокатура України: Книга 1. Організація адвокатури (з практикумом): Підручник у двох книгах / за заг. ред.. д.ю.н., проф.. заслуженого юриста України С.Я. Фурси та к.ю.н., доцента Бакаянної Н.М. 2-ге вид. доповн. і перероб. К.: Алерта, 2016. 864 с.
2. Адвокатура Одеси та Одеської області: історичні нариси: монографія / Й. Л. Бронз, Н. М. Бакаянова та ін.; за ред. Н. М. Бакаянної; Національний університет «Одеська юридична академія», Національна асоціація адвокатів України, Рада адвокатів Одеської області. Одеса: Фенікс, 2020. 744 с. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/61133abb-7bac-40bc-925a-b4c3bb5e7781/content>
3. Аракелян М. Р. Правозахисна діяльність адвокатури: теоретико-правовий ракурс. Одеса : Фенікс, 2018. 386 с.
4. Аракелян М. Р. Роль міжнародно-правових актів у регулюванні адвокатської діяльності. *Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття*

- (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права) : у 2 т. : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 червня 2022 р.) / за загальною редакцією С. В. Ківалова. Одеса, 2022. Т. 1. С. 383-385. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/fofc3d7a-4613-47c3-a745-8b2bc72214a1/content>
5. Бакаянова Н.М. Реформування адвокатури відповідно до міжнародних стандартів. *Актуальні проблеми держави і права*. №24. 2005. С. 168-173. URL: <http://www.apdp.in.ua/v24/24.pdf>
 6. Бакаянова Н.М. Питання загальної та професійної етики в адвокатській діяльності (пам'яті видатної людини - адвоката Йосипа Бронза). *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє : матеріали XII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 11 листопада 2022 р.)*. НУ «Одеська юридична академія», 2022. С. 38-43. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/c9854d58-8812-4f59-be1c-coabodaf9672/content>
 7. Бакаянова Н.М. Міжнародні стандарти адвокатури: поняття, система, класифікація. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. № 2. С.203-206. URL: http://www.nvppp.in.ua/vip/2016/2/tom_1/48.pdf
 8. Бакаянова Н. М. Новели Правил адвокатської етики: зміст, значення та тлумачення. *Вісник Національної асоціації адвокатів України*. 2019. №5. С. 13-18. URL: <https://unba.org.ua/publications/4275-noveli-pravil-advokats-koi-etiki-zmist-znachennya-ta-tlumachennya.html>
 9. Бакаянова Н.М. Про удосконалення нормативного регулювання роз'яснень та офіційного тлумачення Правил адвокатської етики. *Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф.* Чернівці, 24-25 жовтня 2019 р. С. 221-223. URL: file:///C:/Users/ASUS/Downloads/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%A7%D0%B5%D1%80%D0%BD%D1%96%D0%B2%D1%86%D1%96_2019.pdf
 10. Бакаянова Н.М., Кісліцина І.О. Адвокатська етика [Електронний ресурс] : навчально-методичний посібник (для здобувачів вищої освіти денної форми навчання). Одеса : Фенікс, 2020. 127 с. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/1fbabe46-54a9-4d17-8819-d5427a59e72c/content>

11. Бакаянова Н. М., Храпенко О. О. Історія адвокатури України у запитаннях та відповідях, ілюстраціях та фотографіях : навчальний посібник. Вид.2-ге, переробл. та допов. Одеса: Юридична література, 2019. 214 с.
12. Бірюкова А М. Адвокатура України в умовах глобалізації. Акад. адвокатури України. Київ : Правова єдність : Алерта, 2018. 423 с.
13. Бірюкова А.М. Власний кодекс честі адвоката. *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє : матеріали XII Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Одеса, 11 листопада 2022 р.) / редкол.:Н. М. Бакаянова (гол.) ; НУ «Одеська юридична академія». Одеса : Фенікс, 2022. С. 34-38.
14. Варфоломеева Т.В. Впровадження міжнародних правил адвокатської етики в Україні. *Вісник Академії адвокатури України*. 2009. № 1(14). С. 7–20.
15. Жуковська О.Л. Генезис Правил адвокатської етики. *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє : матеріали XII Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Одеса, 11 листопада 2022 р.) / редкол.:Н. М. Бакаянова (гол.) ; НУ «Одеська юридична академія». Одеса : Фенікс, 2022. С. 26-34.
16. Жуковська О.Л. Деонтологія в центрі уваги юридичної громадськості. *Адвокат*. 1998. №2. С. 42-43.
17. Корнієнко І. В. Адвокатська етика у науковій спадщині Є. В. Васьковського. *Актуальні проблеми політики : зб. наук. пр. / редкол. : С. В. Ківалов (голов. ред.), Л. І. Кормич (заст. голов. ред.), Ю. П. Аленін [та ін.] ; МОН України ; НУ ОЮА*. Одеса : Фенікс, 2013. Вип. 48. С. 461-467. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a9ec4aab-9a93-4126-a5d1-e68f22a714f7/content>
18. Корнієнко І. В. Дослідження принципів адвокатської етики у працях Є. В. Васьковського. *Lex bibliothecam et ars bibliothecam: periculum est in mora : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 09 листоп. 2018 р.). НУ «ОЮА», Наукова бібліотека*. [Електронний ресурс]. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/11339>
19. Святоцька В. Адвокатська професія в античних країнах (V ст. до н.е. V ст. н.е.). *Вісник Львівського університету*. 2009. Вип.49. С.54-59.
20. Святоцька В. О. Стандарти організації та професійної діяльності адвокатури: порівняльно-правове дослідження : монографія. Київ : Ін Юре, 2019. 477 с.
21. Семенюк І. Я. Моральні засади діяльності інституту адвокатури: теоретико-правовий аспект : дис. .канд. юрид. наук : 12.00.01. Львів, 2016. 240 с.

22. Таварткіладзе Н.М. Етичні основи діяльності адвоката-захисника: дис..канд. юрид. наук. Одеська національна юридична академія; Одеса, 2003 р. 215 с. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/8b21329e-51c5-42bc-8c1e-d28286e757fa/content>
23. Фляжнікова Я. В. Історичні витоки етичних правил у професії. *Часопис Київського університету права*. 2018. № 3. С. 73-76.
24. Фляжнікова Я. В. Правила адвокатської етики та юридична відповідальність за їх порушення : дис...доктора філос. Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса, 2022. 251 с.
25. Циганков А., Назаренко Д. Функції правил адвокатської етики у процесах захисту прав та інтересів адвокатів. *Право України*. 2019. № 12. С. 221-230.

Тема 2. Принципи адвокатської етики

Незважаючи на відмінності в людських уявленнях про межі допустимого, єдині підходи до сприйняття професійною спільнотою поведінки адвоката як гідної, належної, високопрофесійної, є необхідними. Особливе значення має єдність у визначенні ключових, фундаментальних положень у сфері адвокатської етики, які визначені у Правилах адвокатської етики як принципи адвокатської етики.

При вивченні теми слід виходити з того, що принципи - це керівні начала, наріжні каміння, основоположні ідеї, які покладено у зміст всіх інших норм з метою регулювання певної сфери відносин. Етичні принципи проникають у кожне положення Правил адвокатської етики, саме в них відображені адвокатські ідеали.

Аналізуючи систему принципів адвокатської етики, закріплену в Правилах, слід звернути увагу на те, що всі принципи адвокатської етики формують стійкі зв'язки між собою. Варто проаналізувати назви та зміст принципів з точки зору їх релевантності законодавчим вимогам до здійснення адвокатами професійної діяльності, визначити кількість закріплених у Правилах адвокатської етики принципів та взаємозв'язки принципів адвокатської етики.

Доцільно осмислити доцільність виокремлення принципів адвокатської етики, які не входять до переліку основних принципів адвокатської етики та розміщені поза межами розділу II Правил адвокатської етики «Основні принципи адвокатської етики», проаналізувавши їх зміст та значення.

Лекційні питання

1. Поняття принципів адвокатської етики, їх система.
2. Незалежність та свобода адвоката у здійсненні адвокатської діяльності.
3. Дотримання законності.
4. Пріоритет інтересів клієнта як принцип адвокатської етики.
5. Неприпустимість конфлікту інтересів.
6. Конфіденційність.
7. Компетентність та добросовісність.
8. Повага до адвокатської професії.
9. Чесність та добропорядна репутація адвоката.
10. Обмеження щодо рекламування адвокатської діяльності.

Питання до практичного заняття №1

1. Поняття принципів адвокатської етики, їх система.
2. Незалежність та свобода адвоката у здійсненні адвокатської діяльності.
3. Дотримання законності.
4. Пріоритет інтересів клієнта як принцип адвокатської етики.
5. Неприпустимість конфлікту інтересів.

Завдання для наукових доповідей за темою заняття

1. Дотримання адвокатом принципів адвокатської етики під час спілкування у соціальних мережах.
2. Межі свободи адвоката у рішеннях Європейського суду з прав людини.
3. Поняття та зміст вимоги лояльності адвоката до інтересів клієнта.

Кейси

1.

У 2019 році, діючи за договором про надання правничої допомоги, адвокат повідомив клієнта, що позовну заяву подано до суду. Після цього адвокат періодично телефонував клієнту, зокрема, після кожного з трьох судових засідань, розповідав у деталях, що саме відбувалось. Клієнт висловлював намір бути присутнім під час розгляду справи в суді, проте адвокат переконав його, що це зайве, адже він все контролює і все йде добре. Клієнту також зателефонувала помічниця адвоката, зазначивши, що вона була за дорученням адвоката у канцелярії суду, що є технічна затримка, але рішення суду вже є, лише треба почекати. Згодом

адвокат зустрівся з клієнтом, передав йому рішення по справі, клієнт залишився задоволеним.

Через деякий час друзі доньки клієнта, які є юристами за фахом, знаходячись вдома у клієнта, побачили те судове рішення. Документ, який був вручений адвокатом клієнту, юристи назвали сфальсифікованим. Вони пояснили клієнту, що це називається піддробкою документів, у зв'язку з чим йому необхідно звернутися до поліції. Клієнт поїхав до суду, щоби з'ясувати ситуацію. У канцелярії суду йому відповіли, що справа за його позовом у суді не розглядалася. За цим фактом було внесено заяву клієнта до ЄРДР і подано скаргу до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії Одеської області.

Під час розгляду дисциплінарної справи скажчик наголошував, що адвокати не можуть бути аферистами та шахраями, діяти незаконно, вводити в оману, підробляти документи, адже люди звертаються до них за допомогою. Скажчик наполягав на тому, що такі адвокати підривають довіру до адвокатури, ганеблять її престиж, тож адвоката слід позбавити права на заняття адвокатською діяльністю.

Факти, викладені скажником, знайшли своє підтвердження під час перевірки та при розгляді дисциплінарної справи.

Висловіть міркування, порушення яких саме положень Правил адвокатської етики було допущено адвокатом? Який вид дисциплінарного стягнення підлягає застосуванню до адвоката?

2.

За радянські часи адвокат Оркіс О.О., захищаючи в одному з народних судів Одеської області підсудного Солодаренко С.С., після відхилення відводу, заявленого адвокатом головуючому і не підтримання відводу його підзахисним, заявив, що він відмовляється від подальшого захисту підсудного і просить суд звільнити його від участі в судовому процесі. Адвокат проігнорував низку зауважень до нього головуючого з приводу неприпустимості такої позиції захисника, а на одне із зауважень відповів: «Випийте склянку холодної води і заспокойтеся».

У ході дисциплінарної перевірки було також встановлено, що протягом розгляду справи адвокат у судових засіданнях робив гримаси, посміхався публіці, а його жести свідчили про неповагу до суду і головуючого.

За результатами розгляду дисциплінарної справи адвокат Оркіс О.О. був звільнений з посади завідувача юридичною консультацією, яку на той час обіймав, і відсторонений від роботи на 3 місяці з формулюванням «за нетактовну поведінку в суді і дискредитацію суду в судовому засіданні».

Надайте оцінку рішення президії колегії адвокатів у контексті сучасних етичних вимог до адвоката. Обґрунтуйте відповідь.

Нормативно-правові акти та судова практика

1. Конституція України. URL:
<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 р. №5076-VI. *Голос України*. 2012. 14.08.2012. №148-149.
3. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>
4. Про особливості проходження адвокатами військової або альтернативної (невійськової) служби у період воєнного стану: рішення Ради адвокатів України від 03.03.2022 р. №24. URL:
https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2022-03-24-r-shennya-rau-24_6244383f5d80a.pdf
5. Статут Національної асоціації адвокатів України: затверджений рішенням Установчого з'їзду адвокатів України від 17.11.2012 р. URL:
http://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/inshi-dokumenty/statut_naau.pdf
6. Хартія основних принципів європейської адвокатської професії. URL:
https://yur-gazeta.com/pdf/Chartia_brand.pdf
7. Рекомендація №R (2000) 21 Комітету Міністрів державам-членам про свободу професійної діяльності адвокатів від 25.10.2000 р. URL:
https://supreme.court.gov.ua/userfiles/R_2000_21_2000_10_25.pdf
15. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 10.02.2021 р. у справі № 822/1309/17. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL:
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/95439673>.
16. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 14.04.2021 р. у справі № 826/9606/17. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL:
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/96933508>.

17. Касадо Кока проти Іспанії: постанова ЄСПЛ від 24.02.1994 р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/SO6473>
18. Шепфер проти Швейцарії: постанова ЄСПЛ від 20.05.1998 р. URL: <https://apno.ru/component/wmartalpha/docs/echr1998?Itemid=>
19. Майзит против Росії: постанова ЄСПЛ від 20.01.2005 р. URL: <http://hrlibrary.umn.edu/russian/euro/Rmayzitcase.html>
20. Джон Мюррей проти Об'єднаного Королівства: постанова ЄСПЛ від 28.10.1994 р. URL: <https://europeancourt.ru/resheniya-evropejskogo-suda-na-russkom-yazyke/myurrej-protiv-soedinennogo-korolevstva-postanovlenie-evropejskogo-suda/>
21. Latimer v. United Kingdom: рішення ЄСПЛ від 31.05.2005 р. URL: https://www.stradalex.com/en/sl_src_publ_jur_int/document/echr_12141-04
22. Грациани-Бейсс проти Австрії: постанова ЄСПЛ від 18.10.2011 р. URL: <https://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=ARB&n=270146#dispwBTfHikkYsM4>

Рекомендована література

1. Адвокатура України: Книга 1. Організація адвокатури (з практикумом): Підручник у двох книгах / за заг. ред.. д.ю.н., проф.. заслуженого юриста України С.Я. Фурси та к.ю.н., доцента Бакаянної Н.М. 2-ге вид. доповн. і перероб. К.: Алерта, 2016. 864 с.
26. Адвокатура Одеси та Одеської області: історичні нариси: монографія / Й. Л. Бронз, Н. М. Бакаянова та ін.; за ред. Н. М. Бакаянної; Національний університет «Одеська юридична академія», Національна асоціація адвокатів України, Рада адвокатів Одеської області. Одеса: Фенікс, 2020. 744 с. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/61133abb-7bac-40bc-925a-b4c3bb5e7781/content>
2. Бакаянова Н.М. Принципи адвокатури. *Часопис Київського університету права*. 2016. №4. С. 298-301. URL: file:///C:/Users/ASUS/Downloads/Chkup_2016_4_69.pdf
3. Бакаянова Н.М. Основи адвокатури України: функціональні та організаційні аспекти / монографія. Одеса: Юридична література, 2017. 357 с. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/057e7d7f-1fe3-4ced-ae8a-ob901coe1301/content>

4. Бакаянова Н.М. Система принципів адвокатської етики за Правилами адвокатської етики. *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє : матер. XIII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 10 листопада 2023 р.)*. Одеса : Юридична література, 2023. С. 7-12. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/3c8bc09f-e5ce-431b-948f-78b67851469b/content>
5. Бакаянова Н.М. Свобода вибору адвокатом справ: традиції та сучасні стандарти. *Адвокатура України: сучасний стан та перспективи розвитку : матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. (14 грудня 2023 р.)*. Харків : НЮУ імені Ярослава Мудрого, 2024. С.20-23. Електронне наукове видання. <https://nauka.nlu.edu.ua/nauka/vnd/zbirnyky-naukovyh-konferenczij/>
6. Бакаянова Н. М. Професійна організація адвокатів в аспекті права на свободу об'єднання. *Європейські орієнтири розвитку України: науково-практичний вимір в умовах воєнних викликів: мат. міжнар. наук.- практ. конф. Одеса, 26 квітня 2024 р., Національний університет "Одеська юридична академія" / за загальною редакцією С. В. Ківалова*. Одеса, 2024. С.
7. Бакаянова Н.М. Принцип законності в організації та діяльності адвокатської спільноти України. *Часопис Київського університету права*. №1 2015. С.136-139.
8. Бакаянова Н. М. Вимога несумісності адвокатської діяльності з іншими видами діяльності: етико-правовий аспект. *Круглий стіл «Етика правника»*. м. Харків, Нац. юрид. акад. ім. Я.Мудрого. 2019 р. С.5-8.
9. Бакаянова Н. М. Про сутність та межі адвокатської незалежності. *Правове життя сучасної України : у 3 т. : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15 трав. 2020 р.)*. Одеса, 2020. Т. 1. С 361-364.
10. Бакаянова Н.М. Дотримання принципу незалежності при наданні адвокатами первинної безоплатної правової допомоги. *Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні: матер. VII Міжнар. наук.-практ. конф.* Чернівці, 27 жовтня 2023. С.479-485.
11. Бакаянова Н.М., Кісліцина І.О. Адвокатська етика [Електронний ресурс] : навчально-методичний посібник (для здобувачів вищої освіти денної форми навчання). Одеса : Фенікс, 2020. 127 с. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/1fbabe46-54a9-4d17-8819-d5427a59e72c/content>
12. Бірюкова А. М. Адвокатура України в умовах глобалізації. *Акад. адвокатури України*. Київ : Правоваєдність : Алерта, 2018. 423 с.

13. Бірюкова А. М. Принцип пріоритету інтересів клієнта в системі етичних засад адвокатської діяльності. *Вісник кримінального судочинства*. 2017. № 4. С. 121–128.
14. Демчина Т.Ю. Організаційно-правові засади реалізації принципу незалежності адвокатури. дис. ... д-ра філософії. Харків, 2020. 270 с.
15. Іваницький С.О. Теоретичні основи організації адвокатури в Україні: принципи та система. Київ: Інтерсервіс, 2017. 800 с.
16. Корнієнко І. В. Дослідження принципів адвокатської етики у працях Є. В. Васьковського. *Lex bibliothecam et ars bibliothecam: periculum est in mora : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 09 листоп. 2018 р.); НУ «ОЮА», Наукова бібліотека*. [Електронний ресурс]. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/11339>
17. Мулява О.О. Свобода вираження поглядів як ознака незалежності адвокатури. *Порівняльно-аналітичне право*. 2020. № 4. С. 768–775.
18. Северин К. М. Принцип уникнення конфлікту інтересів в адвокатській діяльності. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2014. № 10-1, т. 1. С. 151–153.
19. Таварткіладзе Н.М. Незалежність адвокатської професії. *Актуальні проблеми держави та права: зб. наук. пр.* Одеса, 2001. Вип. 11. С. 579-582.
20. Фляжнікова Я. В. Правила адвокатської етики та юридична відповідальність за їх порушення : дис...доктора філос. Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса, 2022. 251 с.

Питання до практичного заняття №2

1. Конфіденційність.
2. Компетентність та добросовісність.
3. Повага до адвокатської професії.
4. Чесність та добропорядна репутація адвоката.
5. Обмеження щодо рекламування адвокатської діяльності.

Завдання для наукових доповідей за темою заняття

1. Довіра як основа конфіденційних відносин адвоката з клієнтом.
2. Культура поведінки адвоката та її значення в адвокатській діяльності.
3. Актуальні проблеми притягнення адвокатів до дисциплінарної відповідальності за порушення вимог щодо підвищення професійного рівня.

Кейси

1.

Ознайомтесь з Рішенням Європейського суду з прав людини у справі Лекавічієне проти Литви (*Заява № 48427/09*) від 27 червня 2017 року.

Яке значення має висока моральна репутація адвоката? Якими є стандарти добропорядності, застосовні до професії адвоката? Як Ви розумієте поняття балансу між захистом приватного життя заявника та необхідністю захисту прав інших осіб і системи правосуддя в цілому?

2.

До Господарського суду Одеської області звернулась адвокат М. в інтересах клієнта із заявою про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність. Ухвалою суду було відкрито провадження у справі про неплатоспроможність, а здійснювати реструктуризацією боргу було призначено арбітражну керуючу. Арбітражна керуюча уклала договір про надання правничої допомоги з адвокатом С., який одночасно є її чоловіком, з метою її представництва як арбітражної керуючої у цій справі.

Адвокат С., допомагаючи дружині, почав спілкуватися з учасниками справи: зокрема, призначив зустріч боржнику, під час якої, у відсутність адвоката М., висловлював своє критичне бачення щодо певних процесуальних дій адвоката боржника, тактики представництва нею клієнта.

Як пояснював адвокат С., він, по-перше, намагався допомогти дружині у цій справі, а, по-друге, прагнув допомогти боржнику врегулювати ситуацію, побачивши що його адвокат М. діє неефективно.

Чи може діяти адвокат як представник арбітражного керуючого при виконанні ним визначених законом повноважень? Чи є підстави для притягнення адвоката С. до відповідальності? Обґрунтуйте відповідь.

Нормативно-правові акти та судова практика

1. Конституція України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 р. №5076-VI. *Голос України*. 2012. 14.08.2012. №148-149.

3. Статут Національної асоціації адвокатів України: затверджений рішенням Установчого з'їзду адвокатів України від 17.12.2012 р. URL: http://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/inshi-dokumenty/statut_naau.pdf
4. Правила адвокатської етики: затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09.06.2017 р. *Національна асоціація адвокатів України*. URL: http://unba.org.ua/assets/uploads/8354a317c5dd15913f18_file.pdf.
5. Положення про Раду старійшин адвокатів Національної асоціації адвокатів України: рішення Ради адвокатів України від 25.07.2017 р. № 112. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pologennya/2018-07-25-polozhennya-112_5b597eee20b34.pdf
6. Положення про заохочувальні відзнаки Національної асоціації адвокатів України (нова редакція): рішення Ради адвокатів України від 11.11.2020 р. № 120. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pologennya/2020-11-17-polozhennya-120_5fc4ea3439425.pdf
7. Касадо Кока проти Іспанії: постанова ЄСПЛ від 24.02.1994 р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/SO6473>
8. Шепфер проти Швейцарії: постанова ЄСПЛ від 20.05.1998 р. URL: <https://apno.ru/component/wmartalpha/docs/echr1998?Itemid=>
9. Майзит против Росії: постанова ЄСПЛ від 20.01.2005 р. URL: <http://hrlibrary.umn.edu/russian/euro/Rmayzitcase.html>
10. Джон Мюррей проти Об'єднаного Королівства: постанова ЄСПЛ від 28.10.1994 р. URL: <https://europeancourt.ru/resheniya-evropejskogo-suda-na-russkom-yazyke/myurrej-protiv-soedinennogo-korolevstva-postanovlenie-evropejskogo-suda/>
11. Latimer v. United Kingdom: рішення ЄСПЛ від 31.05.2005 р. URL: https://www.stradalex.com/en/sl_src_publ_jur_int/document/echr_12141-04
12. Грациани-Вейсс проти Австрії: постанова ЄСПЛ від 18.10.2011 р. URL: <https://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=ARB&n=270146#dispwBTfHikkYsM4>
13. Нікула проти Фінляндії, № 31611/96, § 45, ЄСПЛ 2002 II. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:\[%22001-60333%22\]](https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:[%22001-60333%22])
14. Аміхалакьоайє (Amihalachioaie) проти Молдови, № 60115/00, § 27, ЄСПЛ 2004 III. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:\[%22001-61716%22\]](https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:[%22001-61716%22])
10. Кіпріану проти Кіпру [БП], №. 73797/01, § 173, ЄСПЛ 2005-XIII. URL: <file:///C:/Users/ASUS/Downloads/CASE%20OF%20KYPRIANOU%20v.%20CYPRUS%20->

%20[Ukrainian%20Translation]%20legal%20summary%20by%20the%20CoE%20Project%20_Continued%20support%20to%20the%20criminal%20justice%20reform%20in%20Ukraine_.pdf

15. Штойр проти Нідерландів, № 39657/98, § 38, ЄСПЛ 2003-XI. URL: <file:///C:/Users/ASUS/Downloads/CASE%20OF%20STEUR%20v.%20THE%20NETHERLANDS%20->

%20[Ukrainian%20Translation]%20summary%20by%20the%20Lviv%20Laboratory%20of%20Human%20Rights-1.pdf

16. Lekavičienė v. Lithuania, no. 48427/09, 27.06.2017, ECHR 2017. URL: <https://unba.org.ua/publications/2516-rishennya-evropejs-kogo-sudu-z-prav-lyudini-u-spravi-lekavichiene-proti-litvi-vid-27-cherwnya-2017-roku.html>

Рекомендована література

1. Адвокатура України: Книга 1. Організація адвокатури (з практикумом): Підручник у двох книгах / за заг. ред.. д.ю.н., проф.. заслуженого юриста України С.Я. Фурси та к.ю.н., доцента Бакаянної Н.М. 2-ге вид. доповн. і перероб. К.: Алерта, 2016. 864 с.

2. Адвокатура Одеси та Одеської області: історичні нариси: монографія / Й. Л. Бронз, Н. М. Бакаянова та ін.; за ред. Н. М. Бакаянної; Національний університет «Одеська юридична академія», Національна асоціація адвокатів України, Рада адвокатів Одеської області. Одеса: Фенікс, 2020. 744 с. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/61133abb-7bac-40bc-925a-b4c3bb5e7781/content>

3. Бакаянова Н. М. Чесність та добропорядна репутація адвоката. *Адвокатська етика. Спец. випуск Вісника одеської адвокатури*. 2019 . С.5-10. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/0e533644-4146-49bd-89c5-e0638742e913/content>

4. Bakaianova N. Honesty and good reputе of the lawyer in ECHR's judgments. ECHR'S Jurisprudence in Digital Era: proceedings of the Int. Sci. Conf. (Odessa, May 31-June 1, 2019). Odessa Publishing house «Helvetika», 2019. P.172-176. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/95726ba0-8ae2-4d2c-a925-3a7ddfd35719/content>

5. Бірюкова А. М. Реклама адвокатської діяльності як прояв впливу процесу глобалізації. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 8. С. 202–206.

6. Вільчик Т. Б. Конституційне право на правову допомогу адвоката у країнах Європейського Союзу та в Україні. Харків : Право. 2015. 400 с.
7. Іваницький С. О. Добросовісність адвоката. *Актуальні проблеми судового права : матеріали Міжнар. наук.-практ.конф. (Харків, 23 квіт. 2018 р.). редкол.: Л.М. Москвич (голова) та ін.* Харків : Право, 2018. 506 с. С. 59–60.
8. Іваницький С. О. Конфіденційність як основоположний принцип організації та діяльності адвокатури. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2021. № 2. С. 55-59.
9. Кісліцина І.О. До питання про конфіденційність листування адвоката з клієнтом на прикладі практики ЄСПЛ. *Актуальні проблеми судового права : матеріали міжнар. конф. (Харків, 23 квіт. 2021 р.) / редкол.: Л. М. Москвич та ін.* – Харків : Право, 2021. 538 с. С. 467-470.
10. Остафійчук Л.А. Конфіденційність адвокатської діяльності. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія ПРАВО*. 2023. Випуск 80: частина 2. С. 246-252. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2024/01/41-1.pdf>
11. Польський О. Ю. Правові засади рекламування адвокатської діяльності. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2016. № 2 (99). – С. 113–122
12. Святоцька В. О. Стандарти організації та професійної діяльності адвокатури: порівняльно-правове дослідження. Київ : Ін Юре, 2019. 477 с.
13. Хотинська-Нор О. З. Спеціалізація адвокатів в умовах викликів воєнного стану. *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє : матеріали XII Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 11 листопада 2022 р.). НУ «Одеська юридична академія».* Одеса : Фенікс, 2022. С. 44-46. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/items/724d59a6-1035-430c-804c-6a16ab60b863>
14. Хотинська-Нор О.З. Спеціалізація як перспектива розвитку адвокатури України. *Право України*. 2019. № 12. С. 84–96.
15. Хотинська-Нор О., Денисюк Р. Спеціалізація адвокатів України в умовах війни: стан і перспективи розвитку. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. 2022. № 5. С. 97–101.
16. John A. Humbach, The National Association of Honest Lawyers: An Essay on Honesty, Lawyer Honesty and Public Trust in the Legal System, 20 Pace L. Rev. 93, 1999.

Тема 3.

Відносини адвоката з клієнтами.

Розділ Правил адвокатської етики, який присвячений відносинам адвоката з клієнтами, є найбільшим за обсягом, що відображує завдання адвокатури з захисту прав і основних свобод людини, прав і законних інтересів фізичних і юридичних осіб, держави - клієнтів адвокатів.

При опануванні матеріалом за темою слід приділити увагу дії принципів адвокатської етики на різних етапах відносин адвоката з клієнтом: під час звернення особи за правничою допомогою, при укладенні договору про надання правничої допомоги, у ході виконання доручення клієнта, при розірванні або припиненні дії договору з клієнтом, після завершення договірних відносин. Слід оцінити загальний величезний обсяг питань етичного характеру, які виникають під час взаємодії адвоката з клієнтом, та дослідити ступінь їх врегулювання Правилами адвокатської етики.

У питанні гонорарних відносин доцільно дослідити фактори, які впливають на формування розміру гонорару та порядку його оплати, ознайомитись із судовою практикою щодо застосування гонорару успіху.

Поглибленого вивчення вимагає проблематика відносин адвоката з окремими категоріями клієнтів: клієнтом - юридичною особою, недієздатним, обмежено дієздатним, частково дієздатним клієнтом, а також при здійсненні захисту за дорученням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правничої допомоги, або в разі залучення захисника для проведення окремої процесуальної дії.

Лекційні питання

1. Етика прийняття адвокатом доручення на надання професійної правничої допомоги. Право клієнта на вільний вибір захисника своїх прав.
2. Свобода вибору справ адвокатом, її межі. Обставини, що виключають прийняття адвокатом доручення.
3. Вимоги до порядку укладання та змісту договору про надання правничої допомоги.
4. Гонорар адвоката та фактичні видатки, пов'язані з виконанням доручення.
5. Етичні аспекти взаємовідносин адвоката з клієнтом при виконанні доручення.

6. Етика здійснення адвокатом захисту за дорученням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги, або в разі залучення захисника для проведення окремої процесуальної дії.

7. Обов'язки адвоката при розірванні договору про надання правничої допомоги за Правилами адвокатської етики.

Питання до практичного заняття

1. Етика прийняття адвокатом доручення на надання професійної правничої допомоги. Право клієнта на вільний вибір захисника своїх прав.

2. Свобода вибору справ адвокатом, її межі. Обставини, що виключають прийняття адвокатом доручення.

3. Вимоги до порядку укладання та змісту договору про надання правничої допомоги.

4. Гонорар адвоката та фактичні видатки, пов'язані з виконанням доручення.

5. Етичні аспекти взаємовідносин адвоката з клієнтом при виконанні доручення.

6. Етика здійснення адвокатом захисту за дорученням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги, або в разі залучення захисника для проведення окремої процесуальної дії.

7. Обов'язки адвоката при розірванні договору про надання правничої допомоги за Правилами адвокатської етики.

Завдання для наукових доповідей за темою заняття

1. Етичні вимоги до відносин адвоката з клієнтом - юридичною особою.

2. Гонорар успіху: поняття та основні підходи у сучасній правовій доктрині.

3. Особливості відносин адвоката з недієздатним або обмежено дієздатним клієнтом.

Кейси

1.

До дисциплінарної палати КДКА Одеської області надійшла скарга на дії адвоката, який, здійснюючи захист клієнта від кримінального обвинувачення, звертався з чисельними скаргами та заявами про порушення щодо нього гарантій адвокатської діяльності: зокрема, до органів Національної поліції України, до

окружної прокуратури, до обласної прокуратури, до Комітету захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності Національної асоціації адвокатів України, у зв'язку з тим, що слідчий суддя неодноразово намагався здійснити його, тобто адвоката-захисника, привід до суду. Перевіркою у дисциплінарному провадженні було встановлено, що в тих двох ухвалах суду, на які посилався адвокат у поданих ним скаргах та заявах, слідчим суддею розглядався привід клієнта адвоката та іншої особи, у зв'язку з неявкою їх до суду, проте питання про привід адвоката не розглядалось. Адвокат пояснив, що він і його клієнт є стороною захисту у кримінальному процесі, тож вони пов'язані спільною метою досягнення певного результату. На думку адвоката, ним не було допущено порушень, адже він намагався здійснити захист клієнта.

Чи є підстави притягати адвоката до дисциплінарної відповідальності? Обґрунтуйте відповідь.

2.

Під час розгляду дисциплінарної справи дисциплінарною палатою КДКА Одеської області було встановлено, що адвокат уклав договір про надання правничої допомоги з 90-річною жінкою, хворою на атеросклероз, з хворобою серця. За дорученням клієнтки адвокат продав квартиру, яка належала їй на праві власності, але пояснив, що вона може проживати в цій квартирі. Через деякий час адвокат викликав психіатрів, яким пояснив, що клієнтка страждає на деменцію і є необхідність помістити її у психіатричну лікарню.

У скарзі родичів клієнтки також зазначалось, що адвокату було доручено не просто здійснити продаж квартири, але й одразу купити однокімнатну квартиру для клієнтки. Вони пояснили, що спілкувались з клієнткою адвоката, яка їм підтвердила, що вона була згодна продати квартиру, свій паспорт передала адвокату за його проханням, і має розрахуватися з адвокатом після продажу квартири та покупки їй однокімнатної квартири.

Дисциплінарною палатою було встановлено, що новими власниками квартири стали два партнери адвоката по адвокатському об'єднанню.

Адвокат пояснив, що ним не було придбано квартиру для клієнтки, тому що в них з партнерами був план, щоби через 3 місяці після укладення договору купівлі-продажу квартири клієнтки, нотаріально засвідчити, що вони дозволяють їй проживати в квартирі довічно. Проте згодом було заявлено позов родичами клієнтки, тож адвокати цього не здійснили через те, що були вимушені займатися

судовою справою. При цьому відповідачами за позовом родичів клієнтки були партнери адвоката по адвокатському об'єднанню, одного з яких представляв той самий адвокат.

У результаті розгляду судового спору між родичами клієнтки та адвокатами касаційна інстанція підтвердила право власності на квартиру за клієнткою, а дії адвоката з продажу її квартири було визнано незаконними.

Надайте оцінку виконання адвокатом доручення клієнтки. Які порушення Правил адвокатської етики вбачаються в діях адвоката? Який вид дисциплінарного стягнення, на ваш погляд, має бути накладено на адвоката?

Нормативно-правові акти та судова практика

1. Конституція України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 р. №5076-VI. *Голос України*. 14.08.2012. №148-149.
3. Цивільний кодекс України. Відомості Верховної Ради України: Закон України від 2003 року. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
4. Багатостороння угода країн-учасниць ООН «Основні положення про роль адвокатів»: прийняті VIII Конгресом ООН по запобіганню злочинам у серпні 1990 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_835#Text
5. Багатостороння угода країни-учасниць Європейського Співтовариства «Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського співтовариства»: прийнято делегацією дванадцяти країн-учасниць на пленарному засіданні у Страсбурзі в жовтні 1988 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_343#Text
6. Статут Національної асоціації адвокатів України: затверджений рішенням Установчого з'їзду адвокатів України від 17.11. 2012 р. URL: http://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/inshi-dokumenty/statut_naau.pdf
7. Правила адвокатської етики: затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 р. *Національна асоціація адвокатів України*. URL: http://unba.org.ua/assets/uploads/8354a317c5dd15913f18_file.pdf.
8. Кіпріану проти Кіпру [БП], №. 73797/01, § 173, ЄСПЛ 2005-XIII. URL: [file:///C:/Users/ASUS/Downloads/CASE%20OF%20KYPRIANOU%20v.%20CYPRUS%20-](file:///C:/Users/ASUS/Downloads/CASE%20OF%20KYPRIANOU%20v.%20CYPRUS%20-%20)

%20[Ukrainian%20Translation]%20legal%20summary%20by%20the%20CoE%20Project%20_Continued%20support%20to%20the%20criminal%20justice%20reform%20in%20Ukraine_.pdf

9. Лекавічієне проти Литви: Рішення ЄСПЛ від 27.06.2017 р. URL: <https://unba.org.ua/publications/print/2516-rishennya-evropejs-kogo-sudu-z-prav-lyudini-u-spravi-lekavichiene-proti-litvi-vid-27-cherwnya-2017-roku.html>

Рекомендована література

1. Адвокатура України: Книга 1. Організація адвокатури (з практикумом): Підручник у двох книгах / за заг. ред.. д.ю.н., проф.. заслуженого юриста України С.Я. Фурси та к.ю.н., доцента Бакаянної Н.М. 2-ге вид. доповн. і перероб. К.: Алерта, 2016. 864 с.
2. Бакаянова Н. М. Функціональні та організаційні основи адвокатури України: дис. ... д-ра юрид. наук ; 12.00.10. Одеса, 2017. 395 с.
3. Бакаянова Н.М. Етичні аспекти прийняття адвокатом доручення на ведення справи. *Актуальні проблеми держави і права*. 2008. № 36. С. 163–168.
6. Бірюкова А М. Адвокатура України в умовах глобалізації. Акад. адвокатури України. Київ : Правоваєдність : Алерта, 2018. 423 с.
7. Бірюкова А.М. Правовий статус адвоката і адвокатури: вітчизняна модель у контексті процесів глобалізації: дис.. докт. юрид. наук: 12.00.10. Київ, 2019, 496 с.
8. Вільчик Т. Б. Конституційне право на правову допомогу адвоката у країнах Європейського Союзу та в Україні. Харків : Право. 2015. 400 с.
9. Іваницький С.О. Теоретичні основи організації адвокатури в Україні: принципи та система. Київ: Інтерсервіс, 2017. 800 с.
10. Заборовський В.В. Правовий статус адвоката в умовах становлення незалежної адвокатури України. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2017. 900 с.
11. Остафійчук Л. А. Етичні аспекти укладення договору про надання правової допомоги адвокатом. *Форум Права*, 2020. 61(2). С. 41–55. DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.3702449>
12. Фоміна О. І. Відносини адвоката з клієнтом за договором про надання правової допомоги: дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право». Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса. 2021. 234 с.
13. Фоміна О. І. Гонорар успіху як форма винагороди адвоката: перспектива

впровадження. *Recht der Osteuropa ischen Staaten*. 2019. № 1. С. 206-209.

14. Фурса С.Я., Фурса Є.І. Концепція «гонорар успіху»: актуальні проблеми адвокатури. *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє : матер. X Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 6 листопада 2020 р.)* / редкол. Н. М. Бакаянова (голова) та ін. Одеса, 2020. С. 36–47.

Тема 4.

Відносини адвоката з судом та іншими учасниками судового провадження.

Повага до суду зміцнює державність, правопорядок і законність, а стандарт якості судових рішень – це результат взаємодії між численними учасниками судової системи, у тому числі між суддями та адвокатами. Саме тому розділ IV Правил адвокатської етики, який присвячений відносинам адвоката з судом та іншими учасниками судового провадження, потребує вивчення. Зазначений розділ Правил адвокатської етики складається всього з чотирьох статей, втім, слід звернути увагу й на окремі норми інших розділів Правил, які також регулюють етику взаємодії адвоката з судом.

Всі етичні вимоги до поведінки адвоката під час здійснення професійних обов'язків у суді у Правилах адвокатської етики сформульовані або у вигляді зобов'язань діяти певним чином або у вигляді встановлення певних заборон.

У межах теми також потребує осмислення визначення поняття «неповаги до суду» у ст. 185-3 Кодексі України про адміністративні правопорушення «Прояв неповаги до суду або Конституційного Суду України» та в проблеми з її застосуванням на практиці. Неповага до суду може бути виражена не лише до особи конкретного судді, але також до правосуддя, принципів, на яких воно ґрунтується, до правил поведінки в судовому засіданні, а також порушення вимог щодо позапроцесуального спілкування з судом та іншими учасниками судового процесу.

Окремої уваги під час вивчення теми потребує питання дотримання адвокатом ділового етикету, у тому у частині зовнішнього вигляду, під час участі у судових засіданнях. Варто враховувати, що порушення вимог щодо одягу адвоката також сприймається суддями як неповага до суду.

Контент теми охоплює й етичні приписи, відповідно до яких у відносинах з іншими учасниками судового провадження адвокат повинен бути стриманим і коректним, реагувати на неправильні дії або вислови цих осіб у формах,

передбачених законом, зокрема у формі заяв, клопотань, скарг тощо, бути тактовним при допиті підсудних, потерпілих, сторін у цивільному процесі, свідків та інших осіб.

Лекційні питання

1. Дотримання адвокатом принципів адвокатської етики у судовому процесі.
2. Повага до суду: зміст та значення.
3. Форми реагування адвокатом на незаконні або неетичні дії суду та інших учасників процесу.
4. Мета та допустимі форми позапроцесуального спілкування адвоката з судом та іншими учасниками судового процесу.
5. Культура поведінки адвоката у судовому процесі.

Питання до практичного заняття

1. Дотримання адвокатом принципів адвокатської етики у судовому процесі.
2. Повага до суду: зміст та значення.
3. Форми реагування адвокатом на незаконні або неетичні дії суду та інших учасників процесу.
4. Мета та допустимі форми позапроцесуального спілкування адвоката з судом та іншими учасниками судового процесу.
5. Культура поведінки адвоката у судовому процесі.

Завдання для наукових доповідей за темою заняття

1. Відносини між суддями та адвокатами у світлі положень Банголорських принципів.
2. Значення чесності та добропорядної репутації адвоката під час здійснення професійної діяльності в суді.
3. Етичні вимоги до заявлення адвокатом відводів.

Кейси

1.

У 2024 році у адвоката і судді в одному з районних судів Одеської області склались непрості стосунки, внаслідок чого суддя подав скаргу на адвоката.

На засіданні дисциплінарної палати КДКА Одеської області адвокат наполягав на упередженому ставленні судді щодо нього, на напруженості ситуації, яка склалася у судовому процесі через те, що суддя всіляко затягував розгляд справи. Адвокат заявив судді відвід, допустивши у заяві наступні вислови: «незважаючи на моє толерантне ставлення до орієнтації, до якої належить суддя», «з дій судді вбачається, що він прагне нагидити обвинуваченому», та висловив думку про «психологічний розлад та проблеми з вихованням судді». Такий перехід на особистості призвів до подачі суддею скарги на адвоката.

Адвокат згодом попросив вибачення у судді. Суддя прийняв його вибачення, казав, що претензій до адвоката в нього більше не має, втім, скаргу не відкликав. На засіданні дисциплінарної палати адвокат знов вибачився за нестриманість при формулюванні підстав для відводу та просив не притягати його до дисциплінарної відповідальності через малозначність проступку.

Як ви розумієте поняття свободи висловлювань адвоката в суді? Чи має бути адвокат притягнутий до дисциплінарної відповідальності у даному випадку?

2.

У 2013 році у Румунії адвокат Каталін Данку був захисником у резонансній справі про крадіжку творів мистецтва, яка привернула увагу громадськості - підсудні, п'ятеро громадян Румунії, викрали з Роттердамської галереї сім картин, серед яких були роботи Пабло Пікассо, Анрі Матісса, Клода Моне. У ході судового процесу адвокат був оштрафований суддею на суму еквівалентну 1000 € за те, що він з'явився до зали суду в джинсах і синіх кросівках «Adidas», які виглядали з-під адвокатської мантії.

Висловіть думку стосовно ситуації. Яке значення має зовнішній вигляд адвоката?

Нормативно-правові акти та судова практика

1. Конституція України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 р. №5076-VI. *Голос України*. 14.08.2012. №148-149.

3. Правила адвокатської етики: затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 9 червня 2017 р. *Національна асоціація адвокатів України: офіц. веб-портал*. URL: http://unba.org.ua/assets/uploads/8354a317c5dd15913f18_file.pdf.
4. Про затвердження роз'яснення щодо належності до адвокатської таємниці будь-якої інформації, яка стала відома адвокату під час здійснення ним представництва інтересів клієнта, та щодо права на розголошення такої інформації без згоди клієнта: Рішення Ради адвокатів України від 04-05.07.2014 р. №59. *Вісник Національної асоціації адвокатів України*. 2014. №4/5 (5). С.11.
5. Багатостороння угода країн-учасниць ООН «Основні положення про роль адвокатів». *Юридичний вісник України*. 2002. №40.
6. Багатостороння угода країн-учасниць Європейського Співтовариства «Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського співтовариства». *Юридичний вісник України*. 2002. №40.
7. Хартія основних принципів європейської адвокатської професії. URL: https://yur-gazeta.com/pdf/Chartia_brand.pdf
8. Висновок КРЕС № 16 (2013) про відносини між суддями та адвокатами від 15.11.2013. URL: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/58F4A4DD76AACFD0C2257D87004971A6](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/58F4A4DD76AACFD0C2257D87004971A6).
9. Бангалорські принципи поведінки суддів від 19.05.2006: Резолюція Економічної та Соціальної Ради ООН 27.07.2006 № 2006/23. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_j67#top
10. Кодекс поведінки європейських адвокатів від 01.10.1988. URL: [https://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/inshidokumenty/kodeks_povedinky_yevropeyskykh_advokativ\(ukr\).pdf](https://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/inshidokumenty/kodeks_povedinky_yevropeyskykh_advokativ(ukr).pdf)
11. Кодекс суддівської етики: затверджений Рішенням XI (чергового) з'їзду суддів України від 22.02.2013 р. (із змінами, внесеними згідно з Рішенням З'їзду суддів від 18.09.2024 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001415-13>
12. Кіпріану проти Кіпру [БП], №. 73797/01, § 173, ЄСПЛ 2005-XIII. URL: [file:///C:/Users/ASUS/Downloads/CASE%20OF%20KYPRIANOU%20v.%20CYPRUS%20-%20\[Ukrainian%20Translation\]%20legal%20summary%20by%20the%20CoE%20Project%20_Continued%20support%20to%20the%20criminal%20justice%20reform%20in%20Ukraine_.pdf](file:///C:/Users/ASUS/Downloads/CASE%20OF%20KYPRIANOU%20v.%20CYPRUS%20-%20[Ukrainian%20Translation]%20legal%20summary%20by%20the%20CoE%20Project%20_Continued%20support%20to%20the%20criminal%20justice%20reform%20in%20Ukraine_.pdf)

13. Узагальнення дисциплінарної практики кваліфікаційно- дисциплінарних комісій адвокатури щодо заяв (скарг) суддів відносно неналежної поведінки адвокатів. Затверджено рішенням Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури No V-005/2021 від 27.05.2021 URL: <https://vkdka.org/15918-2/>
14. Узагальнення дисциплінарної практики кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури щодо неявки адвокатів у судові засідання. Затверджено Рішенням Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури № VIII-010/2022 від 26.08.2022. URL: <https://vkdka.org/17547-2/>

Рекомендована література

1. Адвокатура України: Книга 1. Організація адвокатури (з практикумом): Підручник у двох книгах / за заг. ред.. д.ю.н., проф.. заслуженого юриста України С.Я. Фурси та к.ю.н., доцента Бакаянної Н.М. 2-ге вид. доповн. і перероб. К.: Алерта, 2016. 864 с.
2. Бакаянова Н. М. Основи адвокатури України: функціональні та організаційні аспекти. Одеса: Юридична література, 2017. 357 с.
3. Бакаянова Н.М. Адвокатська мантія в контексті законодавчого регулювання професійних прав адвоката. *Юридичний вісник*. №2. 2014. С.116-119.
4. Бакаянова Н.М. Одяг адвоката: професійні вимоги. Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє : матер. XIV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 08 листопада 2024 р.). Одеса : Юридична література, 2024. С. 8-17. URL: <https://hdl.handle.net/11300/29321>
5. Бакаянова Н.М. Адвокатура як суб'єкт судового права / Нариси до судового права: монографія / за заг. ред. О.З. Хотинської-Нор. Київ: ВД "Дакор". 2024. С.130-148. URL: https://jurkniga.ua/contents/narisi-do-sudovogo-prava.pdf?srsltid=AfmBOoqBGIU6dejF_afGNAwNGIFHu4n1OCi1vj3uTsKa-broBJfQ6_hy
6. Заборовський В. В. Правова природа принципів, на яких побудовані взаємовідносини адвоката із судом та іншими учасниками судового провадження. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2015. Вип. 32. Т. 3. С. 157–161
7. Кісліцина І.О. Етичні засади взаємодії адвоката з судом та іншими учасниками судового процесу. *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє : матер. XI*

Міжнар. наук.-практ. конф. редкол.: Н. М. Бакаянова (голова) та ін. Одеса : Фенікс, 2021. 671 с. С. 413-417.

8. Ромовська З. В. Суд і адвокат: проблеми співпраці. *Адвокат*. 2013. № 1. С. 6–9.

9. Фоміна О. І. Відносини адвоката з клієнтом за договором про надання правової допомоги: дис. докт. філософ. 081 «Право». Одеса, 2021. 234 с.

10. Хотинська-Нор О.З. Деонтологічні засади взаємодії адвоката та суду в процесі здійснення судочинства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2018. Вип. 51. Т.2. С.161-164.

Тема 5.

Відносини між адвокатами.

Корпоративні відносини в адвокатурі у правовому аспекті врегульовані в актах чинного законодавства, у Статуті Національної асоціації адвокатів України. Етичний аспект взаємодії між адвокатами, у свою чергу, стосується взаємної довіри та взаємної поваги, співпраці на користь їх клієнтів, регулюється Правилами адвокатської етики.

Вивчення положень Правил адвокатської етики про відносини між адвокатами вимагає осмислення принципів таких відносин, встановлених у Правилах заборон, а також допустимих форм реагування адвоката на незаконну або неетичну поведінку іншого адвоката, якою заподіяна або може бути заподіяна шкода інтересам адвоката, його клієнта, адвокатського об'єднання, бюро, органів адвокатського самоврядування або адвокатури як такої. Особливої уваги потребують також обов'язки адвокатських бюро, адвокатських об'єднань, органів адвокатського самоврядування як суб'єктів відносин щодо забезпечення дотримання Правил адвокатської етики.

Дія Правил адвокатської етики розповсюджується на помічників адвоката та стажистів адвоката у частині, яка застосовна до їх діяльності, що обумовлює звернення до правил поведінки помічників і стажистів, засад взаємодії між ними і їх взаємовідносин з адвокатами.

При виникненні конфлікту між адвокатами, наслідком якого є звернення одного з них зі скаргою до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури регіону, адвокат, який ініціював звернення, зобов'язаний надати докази того, що ним вжиті заходи мирного врегулювання такого конфлікту. У зв'язку з цим у межах

опанування матеріалу за темою варто з'ясувати, яким органом та в якому порядку здійснюються примірювальні процедури між адвокатами.

Лекційні питання

1. Загальні етичні засади взаємин між адвокатами.
2. Порядок прийняття доручення клієнта декількома адвокатами та особливості спільного ведення справи.
3. Значення взаємної поваги у відносинах між адвокатами. Допустимі форми реагування адвоката на незаконні або неетичні дії іншого адвоката.
4. Етика взаємовідносин адвоката з помічниками та стажистами.
5. Адвокатське бюро та адвокатське об'єднання як суб'єкти відносин щодо забезпечення дотримання Правил адвокатської етики.
6. Органи адвокатського самоврядування як суб'єкти відносин щодо забезпечення дотримання Правил адвокатської етики.

Питання до практичного заняття

1. Загальні етичні засади взаємин між адвокатами.
2. Порядок прийняття доручення клієнта декількома адвокатами та особливості спільного ведення справи.
3. Значення взаємної поваги у відносинах між адвокатами. Допустимі форми реагування адвоката на незаконні або неетичні дії іншого адвоката.
4. Етика взаємовідносин адвоката з помічниками та стажистами.
5. Адвокатське бюро та адвокатське об'єднання як суб'єкти відносин щодо забезпечення дотримання Правил адвокатської етики.
6. Органи адвокатського самоврядування як суб'єкти відносин щодо забезпечення дотримання Правил адвокатської етики.

Завдання для наукових доповідей за темою заняття

1. Корпоративність у відносинах між адвокатами.
2. Етика помічника адвоката.
3. Етичні вимоги до стажиста адвоката.

Кейси

1.

У 2024 році адвокат звернулась до Комітету з адвокатської етики при Раді адвокатів Одеської області за роз'ясненням питання дотримання Правил адвокатської етики іншим адвокатом. Адвокат просила членів комітету проаналізувати зміст документів, складених колегою, та зміст виступів колеги у суді: зокрема, ті, в яких адвокат Г. звертав увагу на «непрофесійні» дії адвоката, вказував на «її здатність фантазувати при наявності легко вразливої психіки», рекомендував їй «професійно оцінювати докази, якщо вона вважає себе професійним адвокатом», зазначав, що «подання адвокатом позову пов'язано виключно з жадобою адвоката до грошей, без будь-яких моральних та етичних взагалі».

У чому полягають повноваження комітетів з адвокатської етики? Що, на вашу думку, комітет повинен зазначити у відповіді адвокату?

Надайте оцінку висловленням адвоката Г. з точки зору етичних вимог до взаємин між адвокатами.

2.

На помічника адвоката Антонова П.П. було подано скаргу секретарем судового засідання Щукіною Н.Н. з підстав порушення адвокатської етики, образливого ставлення до неї як протягом судового засідання. Зазначені факти підтверджувалися поясненнями інших осіб та технічним записом судового засідання.

Адвокат Хоренко А.А., в якій працює помічником Антонов П.П., пояснила, що немає жодних зауважень до поведінки помічника, а про обставини, які відбувалися безпосередньо у тому судовому засіданні, вона нічого пояснити не може. Антонов П.П. іноді приймає участь у судових процесах як представник по довіреності, в нього є свої клієнти.

Оцініть дії адвоката та помічника адвоката. Якими мають бути результати розгляду скарги Щукіної Н.Н.?

Нормативно-правові акти та судова практика

1. Конституція України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 р. №5076-VI. *Голос України*. 14.08.2012. №148-149.
3. Правила адвокатської етики: затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів 09.06.2017 р. *Національна асоціація адвокатів України: офіц. веб-портал*. URL: http://unba.org.ua/assets/uploads/8354a317c5dd15913f18_file.pdf.
4. Положення про помічника адвоката: рішення Ради адвокатів України від 25.09.2015 р. № 113 (з подальшими змінами та доповненнями). URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pologennya/2018-09-08-polozhennya-140_5bbc6f2dba29f.pdf
5. Положення про організацію та порядок проходження стажування для отримання особою свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю: рішення Ради адвокатів України від 01.06.2018 р. № 80. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/files/Rishennya/Polojennya_stajuvannya_14032019.pdf
6. Програма проходження стажування для отримання свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю: рішенням Ради адвокатів України від 21.09.2020 р. № 72. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/programi/2020-09-21-programi-72_5fc64626951c3.pdf
7. Про деякі питання пов'язані з проходженням стажування у період воєнного часу: Рішення Ради адвокатів України від 25 березня 2022 р. №39. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2022-03-25-r-shennya-rau-39_6245befddf4ab.pdf
8. Рішення ЄСПЛ з прав людини від 19 вересня 2002 р. у справі «Тамосіус (Tamosius) проти Об'єднаного Королівства» № 62002/00 URL: http://www.echr.coe.int/Documents/Reports_Recueil_2002-VIII.pdf.
9. Рішення ЄСПЛ з справ людини від 19 жовтня 2010 р. у справі «Озпінар проти Туреччини» (Özpinar v. Turkey) № 20999/04 : URL: <http://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=003-3308450-3696102&filename=003-3308450-3696102.pdf>
10. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 5.11.2018 р. у справі №820/1538/17. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/77661749>

Рекомендована література

1. Адвокатура України: Книга 1. Організація адвокатури (з практикумом): Підручник у двох книгах / за заг. ред.. д.ю.н., проф.. заслуженого юриста України С.Я. Фурси та к.ю.н., доцента Бакаянкової Н.М. 2-ге вид. доповн. і перероб. К.: Алерта, 2016. 864 с.
2. Бакаянова Н.М. Перспективи розвитку інституту стажування за законодавством про адвокатуру та адвокатську діяльність. *Юридичний вісник*. №4. 2013. С. 59-63.
3. Бакаянова Н.М. Правові та етичні аспекти діяльності помічника адвоката та стажиста адвоката. *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє: матеріали XI Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 12 листопада 2021 р.)*. Одеса: Фенікс, 2021. С. 332-342.
4. Бакаянова Н.М. Новели Правил адвокатської етики: зміст, значення та тлумачення. URL: <https://unba.org.ua/publications/4275-noveli-pravil-advokats-koi-etiki-zmist-znachennya-ta-tlumachennya.html>.
5. Bakaianova N. Honesty and good repute of the lawyer in ECHR's judgments. *ECHR'S Jurisprudence in Digital Era: proceedings of the Int. Sci. Conf. (Odessa, May 31-June 1, 2019)*. Odessa, 2019. P.172-176.
6. Бакаянова Н.М. Питання загальної та професійної етики в адвокатській діяльності (пам'яті видатної людини - адвоката Йосипа Бронза). *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє: матер. XII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 11 листопада 2022 р.)* / ред.кол.: Н. М. Бакаянова (гол.) та ін. Одеса : Фенікс, 2022. 488 с. С. 38-44.
7. Бакаянова Н.М. Система принципів адвокатської етики за Правилами адвокатської етики.. *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє: матер. XIII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 10 листопада 2023 р.)* / ред.кол.: Н. М. Бакаянова (гол.) та ін. Одеса : Юридична література, 2023. 532 с. С. 7-12.
8. Бакаянова Н. М., Кісліцина І.О. Адвокатська етика : навчально-методичний посібник (для здобувачів вищої освіти денної форми навчання) [Електронний ресурс]. Одеса : Фенікс, 2020. 127 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/14725>
9. Бакаянова Н.М. Про вдосконалення процедури притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності. *Матер. 2-ї міжн. наук.-практ.конф. «Нотаріат, адвокатура, суд, виконавче провадження, актуальні проблеми», присв. 5-річчю ств. каф. нот. та викон. процесу і адвокатури. Київ, КНУ. 2016*. С.195-197.

10. Бірюкова А. М. Окремі етичні аспекти взаємин між адвокатами. *Актуальні проблеми адвокатури: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Харків, 14 грудня 2017 р.)*. Х. :Юрайт, 2018. С. 13—16.
11. Джабурія О. О. Адвокатське бюро та адвокатське об'єднання як суб'єкти відносин щодо забезпечення дотримання Правил адвокатської етики. *Вісник Одеської адвокатури. Спеціальний випуск. Адвокатська етика*. 2019. С.34-36.
12. Свида О. Г. Окремі аспекти додержання адвокатами етичних правил поведінки. *Вісник Одеської адвокатури. Спеціальний випуск : Адвокатська етика*. Одеса, 2019. С. 46—47.
13. Храпенко О. О. Проблемні питання щодо стажування для майбутніх адвокатів. *Правове життя сучасної України: матеріали Міжнар. наук. конф. проф.-викл. та аспірант. складу / відп. за вип. В. М. Дрьомін; НУ ОЮА, Півд. регіон. центр НАПрН України*. Одеса: Фенікс, 2014. Т. 1. С. 208-210.
14. Фурса С. Я., Фурса Є. І. Помічник та стажист адвоката: мета, завдання і результати. *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє : матеріали XII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 11 листопада 2022 р.) / редкол.:Н. М. Бакаянова (гол.) ; НУ «Одеська юридична академія»*. Одеса : Фенікс, 2022. С. 270-277.

Тема 6.

Дотримання норм адвокатської етики у різних сферах діяльності адвоката

Вивчення питань у межах теми обумовлено тим, що дія Правил адвокатської етики поширюється на всі види адвокатської діяльності та в частині, визначеній Правилами, - на іншу діяльність (дії) адвоката, в тому числі соціально-публічну діяльність адвоката. Потребує ретельної уваги співвідношення між професійними обов'язками адвоката і його громадськими, науковими та іншими інтересами.

Варто проаналізувати випадки виникнення суперечності між професійними обов'язками адвоката та інтересами адвоката, що обумовлені його членством в певній громадській організації, партії, науковому товаристві тощо, задля розуміння належної поведінки адвоката, відповідно до Правил адвокатської етики.

Адвокатська етика вимагає також, щоби в своїх публіцистичних матеріалах (статтях, публікаціях тощо) та публічних виступах адвокат не поширював

відомостей, які ганьблять честь, гідність чи ділову репутацію інших адвокатів або престиж адвокатури як такої.

Участь адвоката у соціальних мережах (Facebook, LinkedIn, Pinterest, Google Plus+, Tumblr, Instagram, Flickr, MySpace та інших), інтернет-форумах та застосування ним інших форм спілкування в мережі Інтернет є допустимими, відповідно до Правил адвокатської етики. Водночас адвокат при користуванні соціальними мережами, інтернет-форумами та іншими формами спілкування в мережі Інтернет повинен дотримуватись своїх професійних обов'язків, передбачених чинним законодавством України.

Актуальним питанням адвокатської етики є й використання адвокатами штучного інтелекту. У контексті дотримання адвокатом принципів конфіденційності, компетентності і добросовісності, інших етичних принципів, слід осмислити вимоги до викладення адвокатом конфіденційної інформації про клієнта у базу даних штучного інтелекту, формулювання запиту, отримання згоди клієнта на використання штучного інтелекту у його справі, підготовку та подання адвокатом процесуальних документів, створених за допомогою штучного інтелекту, до суду.

У межах теми потребує з'ясування, коли саме у непрофесійній сфері активності адвоката та у приватному житті адвоката підлягають дотриманню Правила адвокатської етики. У цьому питанні варто виходити з того, що коли адвокат сприймається іншими людьми як особа із статусом адвоката, то відповідальність за порушення Правил адвокатської етики є очікуваним наслідком неетичної поведінки.

Лекційні питання

1. Етичні аспекти відносин адвоката з органами досудового розслідування та іншими державними органами.
2. Дотримання норм адвокатської етики в громадській, науковій та публіцистичній діяльності адвоката.
3. Принципи поведінки адвоката при користуванні соціальними мережами, інтернет-форумами та іншими формами спілкування в мережі Інтернет.
4. Етичні особливості використання адвокатом штучного інтелекту.
5. Приватне життя адвоката: етичні вимоги.

Питання до практичного заняття

1. Етичні аспекти відносин адвоката з органами досудового розслідування та іншими державними органами.
2. Дотримання норм адвокатської етики в громадській, науковій та публіцистичній діяльності адвоката.
3. Принципи поведінки адвоката при користуванні соціальними мережами, інтернет-форумами та іншими формами спілкування в мережі Інтернет.
4. Етичні особливості використання адвокатом штучного інтелекту.
5. Приватне життя адвоката: етичні вимоги.

Завдання для наукових доповідей за темою заняття

1. Видатні адвокати-політики в історії адвокатури.
2. Здійснення адвокатської діяльності за допомогою соціальних мереж, інтернет-форумів та інших форм спілкування в мережі Інтернет: сучасні підходи.
3. Благодійна та волонтерська діяльність адвокатів за часи воєнного стану в Україні.

Кейси

1.

Адвокат, який надавав безоплатну вторинну правничу допомогу в одному з районних судів Одеської області, обурився поведінкою судді, яка, на думку адвоката, здійснювала психологічний вплив на його неповнолітнього клієнта, зокрема, запитувала його, де його мати, чому вона не з'являється до суду. Адвокат, діючи в інтересах клієнта, роз'яснив судді, що його клієнт - це неповнолітня особа і не може відповідати за дії його матері. Він попросив суддю не тиснути на клієнта, після чого суддя казала адвокату: «Адвокате, закрийте рот!».

Коли адвокат повернувся до дому, то під впливом емоцій написав пост у соціальній мережі Facebook, в якому розповів про неправильну поведінку судді, у тому числі використав у тексті, характеризуючи суддю, слово "чучело".

Під час розгляду дисциплінарної справи було встановлено, що адвокат не подавав скарги до Вищої ради правосуддя, хоча й зазначав у своїх поясненнях, що у діях судді вбачались ознаки порушення законодавства про статус суддів, зокрема

й Кодексу суддівської етики. Після того, як суддя подала на нього скаргу до КДКА, адвокат вирішив примиритися з суддею: прийшов до судді, вибачився, попросив відкликати скаргу. Суддя відповіла, що поміркує, але скаргу так і не відкликала.

Чи допущено адвокатом порушення правил адвокатської етики? Якими є допустимі форми реагування на неналежну поведінку судді? Яким, на вашу думку, має бути вибачення за публічну образу у соціальній мережі? Чи є підстави вважати висловлення судді на адресу адвоката грубими та такими, що порушують норми Кодексу суддівської етики? Дайте оцінку ситуації.

2.

Адвокат Л. до свого 70-річчя випустив книгу мемуарів, в якій розповів про свій професійний шлях, найбільш цікаві справи зі своєї практики, поділився своїми думками про проблеми адвокатури.

Після опублікування мемуарів до нього звернулась громадянка А., яка зазначила, що у книзі адвокат розкрив адвокатську таємницю, висвітливши обставини розлучення її батьків - відомих підприємців того часу. І хоча батьки вже пішли з життя, на її думку, адвокат не вправі був розголошувати окремі аспекти справи, про які не було відомо широкому загалу.

Адвокат Л. пояснив А., що він виклав обставини справу виключно, щоби показати ефективну правову позицію і можливості мирного врегулювання спору за допомогою адвоката у справі про розподіл майна подружжя. Адвокат звернув увагу, що минуло понад 30 років з тих подій і немає нічого образливого у стислому викладенні фактів по справі.

Чи обґрунтовані претензії до адвоката? Які вимоги встановлені Правилами адвокатської етики до публіцистичної діяльності адвоката?

Нормативно-правові акти та судова практика

1. Конституція України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 р. №5076-VI. *Голос України*. 14.08.2012. №148-149.
3. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>

4. Кримінальний Кодекс України: Закон України № 2341-III від 05.04.2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
5. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України № 4651-VI від 13.04. 2012 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
6. Статут Національної асоціації адвокатів України: затверджений рішенням Установчого з'їзду адвокатів України від 17.11.2012 р. URL: http://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/inshi-dokumenty/statut_naau.pdf
7. Правила адвокатської етики: затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09.06.2017 р. *Національна асоціація адвокатів України*. URL: http://unba.org.ua/assets/uploads/8354a317c5dd15913f18_file.pdf.
8. Кодекс суддівської етики: затверджений Рішенням XI (чергового) з'їзду суддів України від 22.02.2013 р. (із змінами, внесеними згідно з Рішенням З'їзду суддів від 18.09.2024 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001415-13>
9. Про особливості проходження адвокатами військової або альтернативної (невійськової) служби у період воєнного стану: рішення Ради адвокатів України від 03.03.2022 р. №24. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2022-03-24-r-shennya-rau-24_6244383f5d80a.pdf
10. Багатостороння угода країн-учасниць ООН «Основні положення про роль адвокатів». *Юридичний вісник України*. 2002. №40.
11. Багатостороння угода країни-учасниць Європейського Співтовариства «Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського співтовариства». *Юридичний вісник України*. 2002. №40.
12. Хартія основних принципів європейської адвокатської професії. URL: https://yur-gazeta.com/pdf/Chartia_brand.pdf
13. Рекомендація №R (2000) 21 Комітету Міністрів державам-членам про свободу професійної діяльності адвокатів від 25.10.2000 р. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/R_2000_21_2000_10_25.pdf
14. Узагальнення дисциплінарної практики кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури щодо дотримання адвокатами норм адвокатської етики при використанні мережі Інтернет: затверджено Рішенням Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури № X-020/2021 від 01.10.2021. URL: <https://vkdka.org/uzagalnennya-distiplinarnoji-praktiki-kvalifikatsijno-distiplinarnih-komisij-advokaturi-schodo-dotrimannya-advokatami-norm-advokatskoji-etiki-pri-vikoristanni-merezhi-internet/>

Рекомендована література

1. Адвокатура України: Книга 1. Організація адвокатури (з практикумом): Підручник у двох книгах / за заг. ред.. д.ю.н., проф.. заслуженого юриста України С.Я. Фурси та к.ю.н., доцента Бакаянної Н.М. 2-ге вид. доповн. і перероб. К.: Алерта, 2016. 864 с.
2. Бакаянова Н. М. Вимога несумісності адвокатської діяльності з іншими видами діяльності: етико-правовий аспект. *Круглий стіл «Етика правника»*. м. Харків, Нац. юрид. акад. ім. Я.Мудрого. 2019 р. С.5-8.
3. Бакаянова Н.М. Забезпечення діяльності адвокатури та здійснення адвокатської діяльності в умовах воєнного стану. *Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття: мат. Міжн. науково-практ. конф. Національний університет "Одеська юридична академія", Одеса, 17 червня 2022 р. Т. 2. С. 180-183.*
4. Бакаянова Н.М. Об'єднання адвокатів за законодавством про адвокатуру та адвокатську діяльність. *Часопис Київського Університету права*. №2. 2016. С.306-310. URL: file:///C:/Users/ASUS/Downloads/Chkup_2016_2_71.pdf
5. Діхтярь А.В., Овчаренко О.М. Адвокатська етика у соціальних мережах. *Порівняльно-аналітичне право*. 2020. № 1. С. 612–617.
6. Іваницький С. О. Громадські об'єднання адвокатів і суддів та їх місце в структурі громадського суспільства. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2014. № 3-4. С. 108- 122.
7. Кравченко М. О. До питання впливу діджиталізації на інститут адвокатури. *Право та державне управління*. 2023. № 3. С. 302-307. URL: http://pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/3_2023/46.pdf
8. Фляжнікова Я. Адвокати в соціальних мережах. Етико-деонтологічний аспект. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2017. № 1. С. 123–127.
9. Храпенко О. О. Дотримання Правил адвокатської етики на телебаченні та в Інтернеті. *Вісник одеської адвокатури. Адвокатська етика: спецвипуск*. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/12438/Khrapenko%20Visnik%20adv.pdf?sequence>
10. Храпенко О. О. Сперанський В.О. Цифрова трансформація системи правосуддя, правоохоронних органів та адвокатури України. *Юридичний науковий електронний журнал*. №12. 2023. URL: http://lsej.org.ua/12_2023/114.pdf

11. Храпенко О. О. Меденцев А. М. Використання штучного інтелекту у роботі судових, правоохоронних органів та адвокатури. Юридичний науковий електронний журнал. №5.2023 р. URL: http://www.lsej.org.ua/5_2023/94.pdf
12. Khotynska-Nor O., Bakaianova, N. «Transformation of Bar in Wartime in Ukraine: on the Way to Sustainable Development of Justice (On the Example of Odesa Region)» 2022 3(15) Access to Justice in Eastern Europe 146-154. DOI: <https://doi.org/10.33327/AJEE-18-5.2-n000322>

Тема 7.

Відповідальність адвоката за порушення норм адвокатської етики

За порушення норм адвокатської етики до адвоката можуть бути застосовані заходи дисциплінарної відповідальності в порядку, передбаченому законодавством про адвокатуру та адвокатську діяльність. У зв'язку з цим при вивченні теми необхідно зосередити увагу на таких поняттях як «порушення правил адвокатської етики» та «дисциплінарна відповідальність адвоката». У дисциплінарній практиці у справах про порушення правил адвокатської етики доволі часто застосовується консеквентний підхід, коли етична прийнятність вчинку виводиться з його наслідків. Проте варто осмислення, що, з точки зору адвокатської етики, необхідно віддавати перевагу мотивам та причинам вчинку, ставленню адвоката до ситуації, а вже потім враховувати, чи спричинило це наслідки для клієнта та які саме.

Особливий порядок дисциплінарного провадження щодо адвоката є гарантією адвокатської діяльності. Не допускається зловживання правом на звернення до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, у тому числі ініціювання питання про дисциплінарну відповідальність адвоката без достатніх підстав, і використання зазначеного права як засобу тиску на адвоката у зв'язку із здійсненням ним адвокатської діяльності. Осмислюючи питання у межах теми, варто виходити з того, що відповідно до Правил адвокатської етики, щодо відносин дисциплінарної відповідальності адвокатів діє презумпція невинуватості.

Водночас слід з'ясувати, яким є порядок притягнення до відповідальності адвокатів, яких обрано до органів адвокатського самоврядування, чи якщо скаржниками стосовно порушення цих Правил виступають адвокати, яких обрано

до органів адвокатського самоврядування, а також помічників та стажистів адвоката.

В Основних положеннях про роль адвокатів, прийнятих Генеральною асамблеєю ООН у 1990, зазначено, що адвокат повинен мати кримінальний і цивільний імунітет від переслідувань за заяви, що стосуються справи, зроблені у письмовій або усній формі при сумлінному виконанні свого обов'язку й здійсненні професійних обов'язків в суді, трибуналі або іншому юридичному або адміністративному органі. Зміст поняття «імунітет адвоката від переслідування за свої виступи в залі суду» розкривається у рішеннях Європейського суду з прав людини, з якими варто ознайомитись при вивченні теми.

Лекційні питання

1. Правові наслідки порушення правил адвокатської етики за чинним законодавством про адвокатуру та адвокатську діяльність.
2. Порядок та строки притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності за порушення правил адвокатської етики.
3. Особливості порядку притягнення до відповідальності членів органів адвокатського самоврядування.
4. Права адвоката у дисциплінарному провадженні.
5. Відповідальність за порушення Правил адвокатської етики помічником або стажистом адвоката.

Питання до практичного заняття

1. Правові наслідки порушення правил адвокатської етики за чинним законодавством про адвокатуру та адвокатську діяльність.
2. Порядок та строки притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності за порушення правил адвокатської етики.
3. Особливості порядку притягнення до відповідальності членів органів адвокатського самоврядування.
4. Права адвоката у дисциплінарному провадженні.
5. Відповідальність за порушення Правил адвокатської етики помічником або стажистом адвоката.

Завдання для наукових доповідей за темою заняття

1. Аналіз дисциплінарної практики у справах про порушення правил адвокатської етики на підставі узагальнень Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.
2. Цивільно-правова відповідальність адвоката у рішеннях судів України.
3. Розвиток гарантій адвокатської діяльності у процедурі притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності.

Кейси

1.

На помічника адвоката Антонова П.П. було подано скаргу секретарем судового засідання Щукіною Н.Н. з підстав порушення адвокатської етики, образливого ставлення до неї як протягом судового засідання. Зазначені факти підтверджувалися поясненнями інших осіб та технічним записом судового засідання.

Адвокат Лагутіна В.В., в якій працює помічником Антонов П.П., пояснила, що немає жодних зауважень до поведінки помічника, а про обставини, які відбувалися безпосередньо у тому судовому засіданні, вона нічого пояснити не може. Антонов П.П. іноді приймає участь у судових процесах як представник по довіреності, в нього є свої клієнти.

Оцініть дії адвоката та помічника адвоката. Якими мають бути результати розгляду скарги Щукіної Н.Н.?

2.

Європейський суд з прав людини, розглядаючи справу «Чеферин проти Словенії», встановив, що адвокат був притягнутий до відповідальності національним судом за неповагу до суду, у зв'язку з тим, що під час судового процесу назвав висновки експертів «вигаданими конструкціями», «професійно слабкими», методи психолога – «застарілими методи з кам'яного віку психології», прокурора в апеляції адвокат звинуватив у приховуванні доказів, які могли б звільнити відповідача від відповідальності, а весь судовий процес назвав «фарсом».

Ознайомтесь із справою «Чеферин проти Словенії» (Рішення ЄСПЛ від 16 січня 2018 р., №40975/08). Як ви розумієте право адвоката на свободу вираження поглядів? Чи адвокат має право на критику суду, експертів та прокурора під час судового засідання? Яке рішення було прийнято ЄСПЛ?

Нормативно-правові акти та судова практика

1. Конституція України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 р. №5076-VI. *Голос України*. 14.08.2012. №148-149.
3. Кримінальний Кодекс України: Закон України № 2341-III від 05.04.2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
4. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України № 4651-VI від 13.04. 2012 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
5. Статут Національної асоціації адвокатів України: затверджений рішенням Установчого з'їзду адвокатів України від 17.11.2012 р. URL: http://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/inshi-dokumenty/statut_naau.pdf
6. Правила адвокатської етики: затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09.06.2017 р. *Національна асоціація адвокатів України*. URL: http://unba.org.ua/assets/uploads/8354a317c5dd15913f18_file.pdf.
7. Council of Europe Convention for the Protection of the Profession of Lawyer. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/publications/1522_final.pdf.
8. Багатостороння угода країн-учасниць ООН «Основні положення про роль адвокатів». *Юридичний вісник України*. 2002. №40.
9. Багатостороння угода країни-учасниць Європейського Співтовариства «Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського співтовариства». *Юридичний вісник України*. 2002. №40.
10. Положення про помічника адвоката: рішення Ради адвокатів України від 25.09.2015 р. № 113 (з подальшими змінами та доповненнями). URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pologennya/2018-09-08-polozhennya-140_5bbc6f2dba29f.pdf
11. Положення про організацію та порядок проходження стажування для отримання особою свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю: рішення Ради адвокатів України від 01.06.2018 р. № 80. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/files/Rishennya/Polojennya_stajuvannya_14032019.pdf
12. Постанова Великої палати Верховного Суду від 06.11.2019 р. у справі № 817/66/16. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86002019>

13. Про затвердження Положення про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність: Рішення Ради адвокатів України №120 від 30.08.2014 р. (із змінами та доповненнями, внесеними рішенням Ради адвокатів України від 16-17 листопада 2022 року № 144). URL: <https://vkdko.org/wp-content/uploads/2022/04/Pologennja-120.pdf>
14. Про затвердження роз'яснень щодо гарантій адвокатської діяльності та окремих умов дисциплінарної відповідальності: рішення Ради адвокатів України від 26.02.2016 р. № 74. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr074871-16#Text>.
15. Про затвердження роз'яснення щодо можливості притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності під час зупинення його права на заняття адвокатською діяльністю: Рішення Ради адвокатів України від 10.06.2016 р. № 126. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2016-06-10-r-shennya-rau-126_577cdd6a1a365.pdf.
16. Про затвердження Положення про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність: Рішення Ради адвокатів України №120 від 30.08.2014 р. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pologennya/2019-11-15-polozhennya-149_5def76cbc81de.pdf
17. Про затвердження роз'яснення щодо формалізації скарг стосовно неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність: Рішення Ради адвокатів України від 25.10.2014 р. №183. *Вісник Національної асоціації адвокатів України*. 2014. №9 (9). С.10-11.
18. Про затвердження Положення про Комітет з питань адвокатської етики при Національній асоціації адвокатів України: Рішення Ради адвокатів України №24 від 28.02.2014 р. URL: <https://unba.org.ua/komitety>
19. Рекомендація №R (2000) 21 Комітету Міністрів державам-членам про свободу професійної діяльності адвокатів від 25.10.2000 р. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/R_2000_21_2000_10_25.pdf
20. ČEGERIN v. SLOVENIA, no. 40975/08, 16.01.2018. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%5B%22001-180286%22%5D%7D>

Рекомендована література

1. Бакаянова Н.М. Імплементція міжнародних принципів дисциплінарної процедури щодо адвокатів до законодавства України. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. №1. С. 179-183. URL: http://www.pjv.nuoua.od.ua/v1_2017/38.pdf
2. Бакаянова Н.М. Про уточнення підстав для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності. *Одеські юридичні читання: мат. Міжн. наук.-практ. конф. (м.Одеса, 9 листопада 2018 р.)*. Одеса, 2018. С.6-8
3. Бакаянова Н.М. Дисциплінарне провадження стосовно адвоката у світлі правових реформ. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. № 3. Ч. 3. С.221-225. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2025/06/35-2.pdf>
4. Бакаянова Н.М. Захист професії адвоката: сучасний вимір. *Актуальні проблеми судового права: мат. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 25 квітня 2025 р.)* / Відповід. ред.: Л.М. Москвич. Харків : Право, 2025. С.3-5.
5. Гончаренко В.С. Гарантії професійної діяльності іноземних адвокатів в Україні. *Вісник кримінального судочинства*. 2018. №4. С.119-127.
6. Джабурія О.О. Мирне врегулювання конфліктів між адвокатами. *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє : матер. XIII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 10 листопада 2023 р.)*. Одеса : Юридична література, 2023. С. 12-15.
7. Коваленко Т.С. Дисциплінарна відповідальність адвокатів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10. Київ, 2010. 20 с.
8. Тарасова А.М. Відносини адвоката з клієнтом в аспекті дисциплінарної практики. *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє : матер. XIII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 10 листопада 2023 р.)*. Одеса : Юридична література, 2023. С. 16-20.
9. Фляжнікова Я. В. Правила адвокатської етики та юридична відповідальність за їх порушення : дис...доктора філос. Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса, 2022. 251 с.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПОТОЧНОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

1. Адвокат зобов'язаний зберігати адвокатську таємницю, предметом якої є:

- а) суть консультацій, порад, роз'яснень, наданих адвокатом громадянину або юридичній особі у разі, якщо на цьому наполягає клієнт;
- б) питання, з яких громадянин або юридична особа зверталися до адвоката, та інші відомості, одержані адвокатом при здійсненні своїх професійних обов'язків, окрім відомостей про злочини, які клієнт готується вчинити;
- в) питання, з яких громадянин або юридична особа зверталися до адвоката, суть консультацій, порад, роз'яснень та інших відомостей, одержаних адвокатом при здійсненні своїх професійних обов'язків;
- г) сам факт звернення особи до адвоката та інші відомостей, одержані адвокатом при здійсненні своїх професійних обов'язків.

2. Дія Правил адвокатської етики поширюється на:

- а) всі види адвокатської діяльності та в частині, визначеній Правилами, - на іншу діяльність (дії) адвоката, яка може вступити в суперечність з професійними обов'язками адвоката або підірвати престиж адвокатської професії;
- б) всіх адвокатів України, адвокатів іноземних держав, що внесені до Єдиного реєстру адвокатів України, а також адвокатів України, право на зайняття адвокатською діяльністю яких зупинено в передбаченому законом порядку;
- в) адвокатів - членів органів адвокатського самоврядування, помічників та стажистів адвокатів, інших осіб, які перебувають у трудових відносинах з адвокатом (адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням) у частині, яка застосовна до їх діяльності;
- г) відносини, що виникли або існують після їх прийняття;
- д) всі варіанти правильні.

3. Гарантії адвокатської таємниці поширюються на:

- а) адвоката, його помічника, посадових осіб і технічних працівників адвокатських об'єднань у вигляді заборони вимагати відомості, що становлять адвокатську таємницю;
- б) адвоката та його помічника у вигляді заборони допиту як свідків з питань, що становлять адвокатську таємницю;

- в) адвоката та членів його сім'ї, коло яких встановлено законом, у вигляді заборони допиту як свідків з питань, що становлять адвокатську таємницю;
- г) стажиста адвоката у вигляді заборони допиту як свідка з питань, що становлять адвокатську таємницю;
- д) всі варіанти правильні.

4. Адвокат іноземної держави може здійснювати адвокатську діяльність в Україні:

- а) з урахуванням особливостей, визначених Законом України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність»;
- б) на підставі сертифікату про вивчення державної української мови;
- в) після, пройденого стажування;
- г) з набуттям стажу роботи в галузі права не менше п'яти років.

5. Адвокат, який здійснює адвокатську діяльність індивідуально, є:

- а) самозайнятою особою;
- б) підприємцем;
- в) фізичною особою-підприємцем;
- г) представником.

6. Адвокат повинен повідомити клієнта про наявний конфлікт інтересів:

- а) не пізніше, ніж через 24 години після того, як адвокат дізнався про наявність конфлікту інтересів;
- б) протягом 3-х днів;
- в) не пізніше, ніж через 7 днів після того, як адвокат дізнався про наявність конфлікту інтересів;
- г) невідкладно.

7. Не є дисциплінарним проступком:

- а) порушення присяги адвоката України;
- б) невиконання рішень органів адвокатського самоврядування;
- в) порушення правил адвокатської етики;
- г) винесення судом або іншим органом рішення не на користь клієнта адвоката;
- д) невиконання рішення органу адвокатського самоврядування.

8. До іноземного адвоката може бути застосований наступний вид дисциплінарного стягнення:

- а) виключення з Єдиного реєстру адвокатів України;
- б) позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю з наступним виключенням з Єдиного реєстру адвокатів України;
- в) зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на строк від одного місяця до одного року;
- г) всі варіанти правильні.

9. Адвокату забороняється укладати договір про надання правничої допомоги у разі, якщо:

- а) доручення на виконання дій виходять за межі професійних прав і обов'язків адвоката;
- б) адвокат брав участь у відповідному провадженні, і це є підставою для його відводу згідно з процесуальним законом;
- в) адвокат надає правову допомогу іншій особі, інтереси якої можуть суперечити інтересам особи, яка звернулася щодо укладення договору про надання правової допомоги;
- г) всі варіанти відповідей правильні.

10. Формою винагороди адвоката за здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту є:

- а) гонорар;
- б) заробітна плата;
- в) ставка;
- г) всі варіанти відповідей правильні.

11. Адвокат зобов'язаний при розірванні договору про надання правничої допомоги:

- а) повернути клієнту отримані від нього документи ;
- б) поінформувати клієнта щодо виконаної адвокатом роботи;
- в) передати клієнту копії процесуальних документів, наявних у адвоката;
- г) всі варіанти відповідей правильні.

12. Договір про надання правничої допомоги може бути розірвано:

- а) в односторонньому порядку виключно клієнтом адвоката;
- б) в односторонньому порядку адвокатом у встановлених Правилами адвокатської етики випадках;
- в) як клієнтом, так і адвокатом, або за взаємною згодою;
- г) виключно по взаємній домовленості клієнта і адвоката;
- д) всі варіанти відповідей правильні.

13. У разі визнання адвоката за рішенням суду недієздатним або обмежено дієздатним, право на зайняття адвокатської діяльності зупиняється:

- а) з дня набрання законної сили відповідним рішенням суду;
- б) з дня винесення відповідного рішення судом;
- в) з дня встановлення ознак недієздатності або обмеженої дієздатності адвоката;
- г) з дня закінчення строку подачі касаційної скарги на рішення суду.

14. В якому випадку інформація або документи можуть втратити статус адвокатської таємниці?

- а) після спливу строку позовної давності;
- б) після закінчення строку дії договору про надання правничої допомоги;
- в) за письмовою заявою клієнта (особи, якій відмовлено в укладенні договору про надання правової допомоги з передбачених Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» підстав);
- г) після спливу строку позовної давності; після закінчення строку дії договору про надання правової допомоги, укладеного між адвокатом та його клієнтом; за письмовою заявою клієнта (особи, якій відмовлено в укладенні договору про надання правової допомоги з передбачених Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» підстав).

15. Обов'язок доказування вчинення адвокатом дисциплінарного проступку у дисциплінарному провадженні покладається на:

- а) особу, яка ініціює питання про дисциплінарну відповідальність адвоката;
- б) адвоката, стосовно якого розглядається справа;
- в) члена дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, який здійснює перевірку;
- г) дисциплінарну палату кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.

16. Рекламні матеріали про адвокатську діяльність не можуть містити:

- а) оціночних характеристик відносно адвоката;
- б) критики адвокатами інших адвокатів;
- в) заяв про вірогідність успішного виконання доручень та інших заяв, що можуть викликати безпідставні надії у клієнтів;
- г) вказівок, які можуть сформувати уявлення, що діяльність саме цього адвоката характеризується рисами і показниками, притаманними в дійсності адвокатурі як такий;
- д) всі варіанти відповідей правильні.

17. У межах дотримання принципу компетентності і добросовісності адвокат:

- а) не має права відмовитись від прийняття доручення клієнта;
- б) вправі відмовитись від прийняття доручення клієнта, але з поясненням поважності причин такої відмови;
- в) не повинен здійснювати ведення справи, що не відповідає його рівню професійної компетенції, без участі та за згодою клієнта в ній іншого адвоката, який володіє необхідною компетенцією;
- г) вправі прийняти доручення по будь-якій справі, але докладати всіх необхідних зусиль для досягнення результату по справі, який обговорено з клієнтом.

18. Дотримання поваги до прав інших адвокатів під час прийняття доручення клієнта вимагає, щоби адвокат:

- а) до укладення договору з клієнтом з'ясував у клієнта, чи він не пов'язаний чинним договором з іншим адвокатом на виконання тотожного або такого, що частково збігається за обсягом, доручення, і у разі, якщо клієнт пов'язаний чинним договором з іншим адвокатом, - відмовився від прийняття доручення;
- б) до укладення договору з клієнтом з'ясував у клієнта, чи він не пов'язаний чинним договором з іншим адвокатом на виконання тотожного або такого, що частково збігається за обсягом, доручення, і у разі, якщо клієнт пов'язаний чинним договором з іншим адвокатом, - роз'яснив клієнту про його обов'язок одразу після укладення договору про надання правничої допомоги проінформувати про це адвоката, який раніше прийняв доручення від нього;
- в) до укладення договору з клієнтом з'ясував у клієнта, чи він не пов'язаний чинним договором з іншим адвокатом на виконання тотожного або такого, що частково збігається за обсягом, доручення, і у разі, якщо клієнт пов'язаний чинним

договором з іншим адвокатом, - одразу після укладення договору про надання правничої допомоги самостійно проінформував про це адвоката, який раніше прийняв доручення від клієнта;

г) до укладення договору з клієнтом з'ясував у клієнта, чи він не пов'язаний чинним договором з іншим адвокатом на виконання тотожного або такого, що частково збігається за обсягом, доручення, і у разі, якщо клієнт пов'язаний чинним договором з іншим адвокатом, - роз'яснив клієнту про його обов'язок відмовитись від продовження відносин з адвокатом, який раніше прийняв доручення від клієнта.

19. Дотримання принципу законності під час виконання адвокатом доручення клієнта передбачає, що адвокату категорично забороняється:

а) спонукати свідків до надання завідомо неправдивих показань;

б) вдаватися до протизаконних методів тиску на протилежну сторону чи свідків (погроз, шантажу тощо);

в) використовувати свої особисті зв'язки (чи в окремих випадках особливий статус) для впливу прямо або опосередковано на суд або інший орган, перед яким він здійснює представництво або захист інтересів клієнтів;

г) використовувати інформацію, отриману від колишнього клієнта, конфіденційність якої охороняється законом;

д) всі варіанти відповідей правильні.

20. Допустимими формами реагування адвоката на незаконну або неетичну поведінку іншого адвоката, є:

а) звернення (заяви, скарги) виключно до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, у порядку, встановленому законом;

б) звернення до правоохоронних органів, за умови вжиття заходів примирення;

в) звернення (заяви, скарги) до органів адвокатського самоврядування, в тому числі наділених дисциплінарними повноваженнями стосовно адвокатів, а також використання інших форм захисту прав та законних інтересів особи, передбачених законодавством України;

г) звернення до Ради адвокатів України, а стосовно адвоката іноземної держави - асоціації адвокатів чи правове товариство відповідної держави для пошуку шляхів мирного залагодження конфлікту і вжиття подальших заходів, відповідно до законодавства.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ І ВМІНЬ ЗДОБУВАЧІВ

1. Предмет, система і методологія навчальної дисципліни «Адвокатська етика».
2. Поняття адвокатської етики, її завдання та роль у суспільному житті.
3. Виникнення адвокатської етики та історичний шлях її розвитку.
4. Історія розробки та прийняття Правил адвокатської етики.
5. Загальна характеристика Правил адвокатської етики 1999 р.
6. Особливості редакції Правил адвокатської етики 2012 р., їх характеристика.
7. Правила адвокатської етики від 9 червня 2017 р.: їх значення, структура, загальні положення.
8. Дія Правил адвокатської етики за предметом, колом осіб та в часі.
9. Тлумачення Правил адвокатської етики: поняття, процедура, правові наслідки.
10. Роль органів адвокатського самоврядування в роз'ясненні Правил адвокатської етики.
11. Закріплення обов'язку дотримання Правил адвокатської етики в законодавстві України про адвокатуру та адвокатську діяльність.
12. Особливості поширення вимог Правил адвокатської етики на адвокатів іноземних держав, які здійснюють адвокатську діяльність в Україні.
13. Поширення Кодексу поведінки європейських адвокатів на адвокатів України при здійсненні ними адвокатської діяльності в інших країнах.
14. Поняття принципів адвокатської етики, їх система.
15. Принцип незалежності та свободи адвоката у здійсненні адвокатської діяльності.
16. Принцип дотримання законності.
17. Пріоритет інтересів клієнтів як принцип адвокатської етики.
18. Поняття конфлікту інтересів в адвокатській практиці. Принцип неприпустимості конфлікту інтересів.
19. Принцип конфіденційності.
20. Принцип компетентності та добросовісності.
21. Принцип чесності та добропорядної репутації адвоката.
22. Принцип поваги до адвокатської професії.
23. Культура поведінки адвоката.
24. Вимоги до зовнішнього вигляду адвоката під час здійснення професійної діяльності.
25. Обмеження щодо рекламування адвокатської діяльності.

26. Правила прийняття адвокатом доручення на надання правничої допомоги.
27. Свобода вибору адвокатом справ.
28. Право клієнта на вільний вибір захисника своїх прав.
29. Обставини, що виключають прийняття адвокатом доручення.
30. Обов'язки адвоката, у разі відмови особі в укладенні договору про надання правничої допомоги.
31. Загальні вимоги до договору про надання правничої допомоги.
32. Фактори, які впливають на формування гонорару адвоката.
33. Особливості гонорару успіху як виду оплати праці адвоката.
34. Компенсація витрат, пов'язаних з виконанням доручення клієнта, за Правилами адвокатської етики.
35. Правила взаємовідносин адвоката з клієнтом при виконанні доручення.
36. Вимоги до Інформування адвокатом клієнта щодо ведення дорученої йому справи, відповідно до Правил адвокатської етики.
37. Етика здійснення адвокатом захисту за дорученням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги, або в разі залучення захисника для проведення окремої процесуальної дії.
38. Етика відносин адвоката з недієздатним або обмежено дієздатним клієнтом.
39. Етичні вимоги до відносин адвоката з клієнтом - юридичною особою.
40. Порядок розірвання договору про надання правничої допомоги за ініціативою клієнта за Правилами адвокатської етики.
41. Порядок розірвання договору про надання правничої допомоги за ініціативою адвоката.
42. Обов'язки адвоката при розірванні договору про надання правничої допомоги за Правилами адвокатської етики.
43. Дотримання правил адвокатської етики як елемент правового статусу адвоката при здійсненні професійної діяльності в суді.
44. Правила поведінки адвоката у судовому процесі.
45. Форми реагування адвокатом на незаконні або неетичні дії суду та інших учасників процесу.
46. Мета та допустимі форми позапроцесуального спілкування адвоката з судом та іншими учасниками судового процесу.
47. Дотримання принципу чесності та добропорядної репутації під час здійснення професійної діяльності в суді.
48. Культура поведінки адвоката у судовому процесі.

49. Загальні етичні засади взаємин між адвокатами.
50. Вимога корпоративності у відносинах між адвокатами, її значення.
51. Порядок прийняття доручення клієнта декількома адвокатами та особливості спільного ведення справи.
52. Дотримання поваги до прав інших адвокатів під час прийняття доручення клієнта.
53. Допустимі форми реагування адвоката на незаконні або неетичні дії іншого адвоката.
54. Етика помічника адвоката.
55. Етичні вимоги до стажиста адвоката.
56. Етика взаємовідносин адвоката з помічниками, стажистами та особами, які знаходяться у трудових відносинах з адвокатом.
57. Адвокатське бюро та адвокатське об'єднання як суб'єкти відносин щодо забезпечення дотримання Правил адвокатської етики.
58. Органи адвокатського самоврядування як суб'єкти відносин щодо забезпечення дотримання Правил адвокатської етики.
59. Дотримання норм адвокатської етики в громадській діяльності адвоката.
60. Етичні вимоги до публіцистичній діяльності адвоката.
61. Етичні аспекти здійснення адвокатом наукової та викладацької діяльності.
62. Дотримання норм адвокатської етики у приватному житті адвоката.
63. Етика відносин адвоката з органами досудового розслідування та іншими державними органами.
64. Принципи поведінки адвоката при користуванні соціальними мережами, інтернет-форумами та іншими формами спілкування в мережі Інтернет.
65. Етичні особливості використання адвокатом штучного інтелекту.
66. Етичні вимоги до здійснення адвокатської діяльності за допомогою соціальних мереж, інтернет-форумів та інших форм спілкування в мережі Інтернет.
67. Благодійна та волонтерська діяльність адвокатів за часи воєнного стану в Україні.
68. Правові наслідки порушення правил адвокатської етики за чинним законодавством про адвокатуру та адвокатську діяльність.
69. Порядок та строки притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності за порушення правил адвокатської етики.
70. Особливості порядку притягнення до відповідальності членів органів адвокатського самоврядування.

71. Поняття та зміст зловживання правом ініціювання питання про дисциплінарну відповідальність адвоката.
72. Заборона ототожнення адвоката з клієнтом: етичні аспекти.
74. Права адвоката у дисциплінарному провадженні.
75. Відповідальність за порушення Правил адвокатської етики помічником або стажистом адвоката.
76. Порядок та строки притягнення адвокатів до дисциплінарної відповідальності за порушення правил адвокатської етики.
77. Етичні особливості відносин між адвокатами та органами адвокатського самоврядування у дисциплінарному провадженні.
78. Засади застосування дисциплінарної відповідальності за порушення Правил адвокатської етики.
79. Недопущення будь-яких проявів дискримінації у діяльності адвоката.
80. Обов'язки адвоката, адвокатського бюро, адвокатського об'єднання щодо забезпечення збереження адвокатської таємниці.
81. Етичні вимоги до діяльності адвоката як суб'єкта первинного фінансового моніторингу.
82. Обов'язок адвоката з вжиття заходів мирного врегулювання конфлікту з участю іншого адвоката.
83. Повноваження ради адвокатів регіону у врегулюванні конфліктів між адвокатами.
84. Порядок отримання невнесеного (недовнесеного) гонорару: етичні і правові аспекти.
85. Співвідношення Правил адвокатської етики і чинного законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність.
86. Сприяння адвокатом у досудовому та позасудовому порядкам урегулювання спорів між клієнтом та іншими особами.
87. Етика публічних виступів адвоката.
88. Ораторська майстерність адвоката та її значення.
89. Етичні вимоги до відносин адвоката у системі надання безоплатної правничої допомоги.
90. Роль кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури в забезпеченні дотримання Правил адвокатської етики.

Ресурси відкритого доступу, необхідні для вивчення дисципліни:

1. <https://unba.org.ua> – сайт Національної асоціації адвокатів України
2. <https://vkdko.org> - сайт Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури
3. <http://portal.rada.gov.ua> – сайт Верховної Ради України
4. <http://www.ccu.gov.ua/uk/index> – сайт Конституційного Суду України
5. <http://www.scourt.gov.ua> – сайт Верховного Суду
6. <https://minjust.gov.ua> – сайт Міністерства юстиції України
7. <https://legalaid.gov.ua> – сайт Координаційного центру з надання безоплатної правничої допомоги
8. <https://erau.unba.org.ua> – Єдиний реєстр адвокатів України
9. <http://unba.odessa.ua> – сайт Ради адвокатів Одеської області
10. <https://www.echr.coe.int> – сайт Європейського суду з прав людини